

SÄKERHET • SID 15

Sverige ska bli
bäst på säker IT

BARNSÄKERHET • SID 23

"Perverst fokus
på säkerhet"

TJUGOFYRA7

En tidning utgiven av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

#12 2011

Lastbilsflottan på väg ut mot svårtillgänglig terräng. 76 lastbilar finns i den flotta som kör ut förnödenheter till behövande i Haiti.

FOTO: PER LARSSON

Lastbilsflotta säkrar skolgång i Haiti

■ Snart två år sedan jordbävningen. Återhämtningen går långsamt i Haiti.

Sedan i våras driver MSB en lastbilsflotta åt FN, de fem första månaderna kördes 3 000

ton förnödenheter ut.

– Det är inte svälthjälp, men vi kör ut mat till skolor och det sägs att hälften av barnen inte skulle skickas till skolan om det inte gavs

mat, säger Niclas Stejre, platschef i Gonaïves

Hjälpens nytta diskuteras dock och framtiden är oviss. FNs livsmedelsprogram förvarnar om kraftiga nedskärningar. **Sidan 18**

ALARMERING

Ska nödhjälp drivas med vinst?

MSB ifrågasätter om samhällets alarmeringstjänst ska drivas med vinstkrav och regeringen har beslutat om en översyn.

Sidan 4

UTBILDNING

Vård och språk merit till SMO

Vårderfarenhet och kunskaper i moderna språk blir merit efter översyn av SMO.

Sidan 10

RÄDDNING

Fip har slagit igenom

Små enheter blir allt vanligare. Idag har 130 brandstationer förstainsatsperson (Fip).

Sidan 11

OLYCKOR KOSTAR SAMHÄLLET 59 MILJARDER • SID 8

Starkaste länken i kedjan

2011 är snart till ända. En hel del av det arbete många i samverkan lägger ner på ökad säkerhet i en föränderlig värld börjar ge resultat. Antalet anlagda bränder i skolmiljö minskar – förhoppningsvis tack vare skolans och kommuners förebyggande arbete.

Antalet bostadsbränder som orsakas av glömda levande ljus fyrdubblas under december. Kanske vi kan vända det i år? Missa inte våra aktuella kampanjer och tips på Dinsäkerhet.se. I november kom en ny lag som kan minska antalet döda i bränder med nästan en tredjedel: från och med nu ska alla cigaretter vara självslocknande.

Året 2011 var ett tungt övningsår. 6 000 deltog i kärnkraftsövningen SAMÖ-KKÖ 2011, den största övningen vi haft hittills, och det vi lärde oss ingår i ett systematiskt uppföljningsarbete. En ny trend inom övningsområdet är just att implementera lärdomar i processer under eller i direkt anslutning till pågående övning. Barents Rescue var också omfattande och den största övningen hittills i sitt slag på Nordkalotten – i nära samarbete med systemmyndigheter på lokal, regional och central nivå i Ryssland, i Norge och i Finland. Vi har haft två samnordiska oljeövningar i höst. Skagex som Norge ansvarade för i samverkan mellan dansk, norsk, finsk och svensk kustbevakning, sjöräddning, räddningstjänst etc. Med 800 skademärkorer, varav 200 evakuerades från en "brinnande" passagerarfärja av ett tiotal helikoptrar från hela Norden. Boilex i Nynäshamn med Sverige-Danmark-Finland-Estland i samverkan. Nästa år blir lugnare, med "bara" NISÖ2012 – en övning runt informationssäkerhetsfrågor – och ett 70-80-tal övningar på regional nivå som MSB ger visst stöd till. Nu finns också en nationell övningsplan för den som behöver överblick, på MSB:s hemsida.

På mötesplats Samhällssäkerhet i Kista i november samlades totalt runt 1 500 människor under två dagar för att diskutera samhällssäkerhet ur många olika aspekter, mer om det inne i tidningen. Eftersom detta var ett första försök som attraherade så många, så

Övning i byn Maniquenique, nära Limpopofloden i Moçambique.

ska vi försöka tillmötesgå önskemålet att återkomma med mötesplats Samhällssäkerhet.

2012 är ett år som innehåller nya kända och okända utmaningar. För några veckor sedan varnade FN:s klimatpanel IPCC för att det kommer att bli vanligare med extremt väder. Värmeböljorna har blivit mer extrema samtidigt som kraftiga skyfall med svåra översvämningar som följd ser ut att bli fler. Världen tvingas rusta sig och om möjligt förebygga att extrema väder leder till naturkatastrofer, men inget land i världen klarar att göra detta ensam.

Inte heller vi i Sverige klarar extrema händelser utan att be omvärlden om hjälp. Just nu görs för första gången ett arbete i alla EU-länderna som gör att vi kan få en gemensam riskbedömning, en slags samsyn för första gången på vilka utmaningar vi har att möta. Den svenska inventeringen omfattar 22 olika riskområden och är ett första steg till en nationell riskbedömning.

Men överallt och på alla nivåer gäller samma grundläggande principer.

Först och främst gäller det att identifiera vilka risker och hot som finns, och om möjligt förebygga dem. Det är vad du gör som enskild när du släcker stearinljuset innan du lämnar ett rum eller uppdaterar ditt antivirussystem i din dator och det är vad en nation gör som bygger vallar för att motstå väntade översvämningar. Vi måste systematiskt förbättra förmågan att hantera en situation genom teknisk utveckling, metoder, övning och utbildning till exempel. Och slutligen bygga system för att snabbt kunna återställa efter en händelse.

I Moçambique samarbetar MSB med centrala aktörer om ett förebyggande arbete, i syfte att mildra eller begränsa konsekvenserna av naturhändelser. I den förebyggande verksamheten är fokus i första hand på att stärka den enskilda människans kunskap om att vidta åtgärder före och under en olycka eller en katastrof för att minska lidandet.

Bilden invid är tagen vid en övning i byn Maniquenique, nära Limpopofloden i den del av Moçambique som drabbades hårdast vid översvämningarna 2000, då meterhögt vatten dränkte regionen. Redskapen är enklare men de grundläggande systemen är desamma: snabb alarmering, gemensam lägesbild, informationsspridning, evakuering. Redskapen skiljer sig, i Sverige har vi Rakel, mobiltelefon, radio och webbaserade informations- och ledningsstödsystem. I Maniquenique hade de kriskommittéens snabba fötter, cyklar, megafoner och ibland lokalradio. På nationell nivå finns ledning, övervakning, information, analys, kommunikation, administration och samverkan i drift dygnet runt på alla årets dagar.

Men styrkan bygger på vad de många enskilda människorna i byn Maniquenique och alla andra byar förmår. De fattigaste i de yttersta byarna har förvandlats till de starka länkarna i kedjan.

Det har vi något att lära oss av också i Sverige.

Helena Lindberg
Generaldirektör, MSB

TJUGOFYRA7

Tjugofyra7 bevakar utvecklingen inom Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps ansvarsområden och ska stimulera till debatt i dessa frågor. Enbart Ledaren på sidan 2 är att betrakta som MSB:s officiella linje.

REDAKTIONEN

Gunno Ivansson
Journalist, ansvarig utgivare
010-240 51 06
gunno.ivansson@msb.se

Per Larsson
Journalist
010-240 51 02
per.larsson@msb.se

Adress: Tjugofyra7, L 255, 651 81 Karlstad. **E-post:** redaktionen@tjugofyra7.se. **Webb:** www.tjugofyra7.se **Upplaga:** 40 000 exemplar. **Tryck:** V-TAB, Västerås. Tryckt på miljövänligt papper. **Tryckdag detta nummer:** 30 november. **Nästa nummer** är ute: 10 februari.

INNEHÅLL #12

NYHETER

Nationella målen måste uppnås

Sidan 5

Krispengar används fel

Sidan 6

Olyckor kostar 59 miljarder

Sidan 8

Snabbare insatser

Sidan 11

SAMHÄLLSSÄKERHET

Frivilliga viktig resurs vid Utøya

Sidan 14

PAUS

Backabranden blev vändpunkt

Sidan 17

ERFARENHETER

Brand i enorma flishögar

Sidan 26

MÅNGFALD

När Grin-Olle glömde spisen

Sidan 28

PANELEN

Tjugofyra7 har ställt tre aktuella frågor till fyra personer i branschen.

Jan Wisén
brandchef
Storstockholms brandförsvär

Tiina Johansson
beredskapsdirektör
Örebro län

Karsten Erichs
vd
Informationsbolaget

Ann Enander
forskare
Försvarshögskolan

Stormen Berit har blåst förbi. Hur tycker du beredskapen sköttes?

– Den bild jag har är att den skötes ganska bra, även om en del människor blev utan el ett tag. Myndigheterna verkar ha fungerat och informationen varit bra. Vi blev inte tagna på sängen.

"Haussade inte"

– Många gånger går man ut och varnar hårt, det skapar oro och målar upp en dyster bild. Nu tycker jag att man låg på rätt nivå, tog händelsen på allvar utan att haussa för mycket.

– Tycker man här i Skåne tog tag i det genom att öka numerären i beredskapen när klass 3-varningen kom. Sen är högt vattenstånd på vägar och i samhällen intressant att notera, bland annat i Malmös nybyggda hamn.

– Berit blåste förbi mig. Har varit utomlands och har en hög med tidningar att läsa ikapp.

Vi lever säkrare än någonsin men är otrygga. Vad beror det på?

– Jag tror den upplevda otryggheten är lite skapad genom att vi ibland har en kultur att vara överbeskyddande och väldigt detaljreglerande. Delvis skapas det också genom media. Vi över-sköljs med information och händelser överdramatiseras.

– Dels har vi ett sårbarare samhälle, väldigt beroende av el o telekommunikation. Dels får vi information från många kanaler. Läger vi ihop olika bilder kan vi bli förvirrade. Vem lyssnar man på? Det kan nog skapa oro.

"Ta ansvar"

– Vi måste lära oss ingripa själva, ta vårt eget ansvar. Då blir vi tryggare. Sen finns det väl också en otrygghet som beror på det ökade våldet i samhället.

– Vi vet mer, har vidare perspektiv, kan föreställa oss saker som kan hända och har kanske större förväntningar på att hantera dem. Det är inte säkert det skapar trygghet. Sen är nog ångslan lite överdriven, tror inte folk reagerar så hårt på larmrapporter.

Regeringen föreslår att det ska införas ett informationsnummer vid sidan av 112. Är det bra?

"Behövs"
– Jättebra. Det behövs ett nummer som avlastar och det finns utländska förebilder, bland annat mycket goda erfarenheter i New York.

– Ja, det är bra för allmänheten, men även för oss myndigheter. Jag tror det både blir lättare att ge information och veta vilken information som efterfrågas. Det går inte att blockera 112 med frågor.

– Det föreslog jag 1980 efter snöstormarna i Skåne. Ursvagt att vi inte redan har det. Frågan poppar upp med jämna mellanrum, men inget händer. Beror väl på att någon ska ha betalt för att svara.

– Jag kan se både fördel och eventuellt problem. Fördelen är just avlastningen. Problem uppstår om folk blandar ihop numren. Ett införande kräver väl genomtänkt information.

■ Simon Wallmark "vann" diskrimineringsmålet mot Södertörn som tvingas betala honom 100 000 kronor. Attunda riskerar att drabbas av samma öde. Se även sidan 7.

www.tjugofyra7.se

På nätet finns fler nyheter och bloggar. Där kan du delta i debatten. Här är några av kommentarerna:

Kommentarer:

”Spännande kommentar av Jens Årlebrant ”vi söker inte folk som har SMO-kompetens.” måste jag säga... Känns ju inte så hoppfullt för en SMO-studerande. Men det kanske är syftet, att avskräcka den typen av sökande. Frågan är när viljan att gå rätt väg och göra jobbet på två år för att bli brandman och betala notan själv ansågs vara negativt. Menar han att en kvinnlig SMO-student med godkända gymnasiebetyg, simprov och b-kort, endast är meriterande som kvinna då eller?”

Brandaspiranten

”Att skapa möjlighet för kvinnor och invandrare att bli del av vårt samhällsarbete är en skyldighet för oss, men vårt jobb måste vara att först skapa intresse och vilja hos dessa grupper att skaffa sig lämplig utbildning som är till nytta för räddningstjänstens samhällsarbete, gärna SMO. Kön eller etnicitet är ingen kunskap. Invandrarna är inte heller en homogen grupp som förstår varandras språk eller kultur.”

Xelma

”Och vad gör MSB? Svenska killar är bra när de fyller upp

platserna på era skolor i Revinge och Skövde. Sedan anställer MSB sex ”mångfaldspersoner” som om man drar det tills sin spets har som jobb att hitta luckor hur man kvoterar in personer utan SMO-bakgrund. MSB borde skämmas.”

Rikard Svensson

”Jag tror att man måste komma fram till en ansökningsprocess där rekryteraren i grundläget inte får reda på kön. Alla anställs i stället på sina meriter om det nu är SMO (borde vara meriterande för jobb som operativ brandman) eller pedagog (om du ska arbeta mer med utbildning). Det ställs självklart fysiska krav, men kanske en form av rekrytering

CITATET

”Vi har inte jättemycket mångfald, men jag vill säga att vi kommit längre än Sverige för vi har inte fokuserat på det. Det har funnits kvinnliga brandmän i Köpenhamn så länge jag varit där, det har varit naturligt.”

Magnus Mattsson, brandingenjör, Köpenhamn.

inför de fysiska kraven? Intressant är att DO inte bedömde att polisskolan diskriminerar i liknande fall. Vad betyder det?”

Tobias Wagner

■ Stefan Svensson bloggade om rapporten ”fysisk förmåga”, lite orolig att vi skapar ett system som inte är anpassat för stora delar av verkligheten.

Kommentarer:

”Vi har krav på regelbundet återkommande fysiska tester. Men vi diskuterar aldrig några årliga kunskapstester.”

Lars Ågerstrand

”Som många redan påtalat: vi måste lära oss att se ”styrka” som en helhet. Det bör rimligen

inkludera fysisk styrka, hälsa, emotionell kompetens, social kapacitet, teoretiska och praktisk kunskap, orienteringsförmåga, reflektiv förmåga, problematiseringsförmåga, humor och säkerligen några andra egenskaper.”

reachjohn

”De krav som ska ställas på en anställd ska vara i proportion till arbetsuppgifterna. Ibland kan dessa innehålla svåra fysiska ansträngningar, ibland inga alls. Därför kommer MSB bara tillhandahålla denna rapport som en vägledning. Återstår att se hur den tas emot i landet.

Ändå måste jag berömma rapporten som för första gång-

en tar avstamp i vetenskap för att åtminstone försöka kvantifiera när ett arbetsmoment tar orimligt lång tid. Hittills har hela våran bransch bara bestått av mer eller mindre professionellt tyckande, utan vetenskaplig analys.”

Mr. L A M Andersson

■ Kjell Larsson undrade i sin blogg om sociala medier gjort folk asociala. Stördes av att mötesdeltagarna ägnade sig mer åt mejl och internet än åt mötet.

Kommentarer:

”Jag förstår din frustration. Att det gick lite snett för dig beror kanske på att du tillät en mix mellan gammal och ny teknik. Renodla. I dag finns det alternativ till videokonferensen. wi-fi, iChat, iPad/pc i var mans hand öppnar nya möjligheter. Utnyttja den nya sociala medierna även om de tycks vara asociala.”

Claes-Göran Claesson

”Bra. Jag ser gärna korta och effektiva möten där de närvarande är förberedda och fokuserade och tillsammans fokuserar mot att nå i mål med frågan. Jag syndar ibland själv, men enbart när jag känner min närvaro överflödigt på möte med för många människor, oförberedda personer eller ostrukturerad mötesledning. Då faller jag upp min laptop och sätter mig att jobba istället.”

Mattias

Regeringen utreder alarmeringstjänsten

Många kommuner vet inte vad avtalet med SOS Alarm innehåller och vad de betalar för. MSB har enbart tillsyn över själva avtalet och i det arbetet saknas verktyg för en självständig kontroll av SOS Alarm.

■ Det skriver MSB i en promemoria och anser att regeringen bör tillsätta en förutsättningslös utredning om samhällets alarmeringstjänst utan låsningar till nuvarande system. En sådan utredning tillsätts inom kort berättade statssekreterare Håkan Jevrell på Säkerhetsmässan i Kista.

I promemorian vill MSB att det ska prövas om alarmeringstjänsten kan bedrivas mer samlat än i dag. MSB menar också, med hänsyn till den debatt som förekommit, att det bör prövas om det är lämpligt att den här typen av verksamhet ska drivas med vinstkrav.

Vad ska det offentliga åtagandet på området omfatta och vem bör vara huvudman respektive utförare? Vilka för- och nackdelar finns med att ge ett företag monopol?

Gränsdragningen mot vad som är strikt kommersiell verksamhet och som därmed behöver bedrivas konkurrensneutralt behöver också tydliggöras enligt MSB.

Medhjelps intåg på marknaden när man tecknade avtal med fyra landsting har lett till en diskussion om betydelsen av obruten larmkedja. I dessa fyra landsting tar SOS Alarm emot 112-samtalet men kopplar sedan vidare till Medhjälp som gör intervjuer och utlarmning. Leder detta till fördröjningar?

Är upphandlingen av SOS-tjänsten och övriga upphandlingar som alarmeringsavtalet ger upphov till, förenlig med EU:s regelverk om offentlig upphandling och statsstöd? frågar sig MSB.

SOS Alarm Sverige AB ägs till 50 procent av staten och 50 procent av Sveriges Kommuner och landsting, SKL. Bolaget driver 18 SOS-centraler över hela landet och huvuduppgiften är att på statens uppdrag ansvara för nödnumret 112.

När SOS Alarm 1994 blev ett affärsdrivande bolag tecknades samtidigt ett alarmeringsavtal

mellan svenska staten och bolaget. Enligt avtalet ska samtliga kommuner, landsting och statliga räddningsorgan erbjudas att träffa avtal om anslutning till en SOS-tjänst.

Ett syfte med ägarsammansättningen var att skapa delaktighet och inflytande för kommuner och landsting. Så har det inte blivit och enligt MSB är det oklart för många kommuner vad avtalet innehåller och vad de betalar för.

Tillsynen är ett annat fråga där MSB vill se en förändring. I dag är den splittrad på flera myndigheter som Post- och telestyrelsen, Socialstyrelsen, Polisen och MSB. MSB har enbart tillsyn över själva avtalet och i det arbetet saknas verktyg för en självständig kontroll av om SOS Alarm verkligen håller sina svarstider, utan man tvingas lita till bolagets egna uppgifter.

Därför anser MSB att det är angeläget att det skapas tydliga förutsättningar att genomföra en effektiv tillsyn och kontroll över helheten i verksamheten.

Utredningsdirektivet är ute på så kallad delning för att få in

synpunkter från berörda myndigheter och aktörer. Utredningen skulle redan varit tillsatt men man har ännu inte utsett den som ska leda utredningen.

GUNNO IVANSSON

Informationsnummer ska avlasta SOS Alarm

■ Regeringen har beslutat inrätta ett särskilt krisinformationsnummer dit man kan vända sig med frågor och ge information. Numret är tänkt att sättas i bruk nästa år. I budgetpropositionen ökades anslaget till SOS Alarm med 14 miljoner kronor för inrättandet informationsnumret.

Det konstateras att vid olyckor eller allvarliga händelser uppstår, utöver direkta nödsamtal, ett stort behov att både få och kunna lämna information bland allmänheten. Informationsnumret ska vara en effektiv kanal för informations-spridning och samtidigt avlasta 112 från onödiga samtal.

Många olyckor med dammande bränslen

Explosionsrisker förebyggs inte som de ska i anläggningar som tillverkar eller eldar med dammande bränslen.

70 procent av anläggningarna hade brister i sitt förebyggande arbete, i mer än vart tredje fall blev det åtal-anmälan.

■ Det visar sammanställning från Arbetsmiljöverket efter inspektioner.

Det handlar bland annat om pelletstillverkare och värmekraftverk. Under 2009 inspekterade Arbetsmiljöverket 100 av landets cirka 500 anläggningar. 35 inspektioner ledde till åtal-anmälan.

– Det är en ovanligt stor andel av de besökta arbetsställena som anmälts till åklagare, säger Michael Nilsson, projektledare för tillsynsinsatsen. Men det handlar också om farliga arbetsmiljöer, är olyckan framme kan det leda till omfattande skador.

En större olycka i Västerås 2007 medverkade till Arbetsmiljöverkets inspektionssatsning. Olyckor eller plötsliga bränder är inte ovanliga vid den här typen av anläggningar. Under 2002-2008 anmäldes ett 50-tal händelser av explosionsartad karaktär till Arbetsmiljöverket.

Dammande bränslen omfattar mer än pelletstillverkare och värmekraftverk. Det kan exempelvis vara kreatursfoder, pappersbranschen eller kemisk industri.

– Men de som tillverkar eller eldar med fastbränsle står för ungefär hälften av dammexplosionsolyckorna.

Peter Wikström, Arbetsmiljöverket, konstaterar att det var ganska länge sedan Arbetsmiljöverket inspekterade anläggningarna. Resultat gav besked att det var dags.

– Efter olyckan i Västerås 2007 har vi ökat våra aktiviteter. Förhoppningsvis sprider sig vetskapen om de brister vi hittat och för med sig att fler sköter sitt förebyggande arbete.

PER LARSSON

Översynen välkomnas

Både myndigheter och andra aktörer ser fram emot en utredning av alarmeringstjänsten.

■ Översynen välkomnas av Johan Hedensiö, vd för SOS Alarm. Redan i våras efterlyste han en utredning i dialog både med MSBs handläggare och Forsvarsdepartementet.

– Det som håller på att hända är en uppsplittring av alarmeringsprocessen. Det är många olika huvudmän. En obruten larmkedja är central för krisberedskapen och MSBs fokus för tillsynen av oss är väldigt smalt. Det är bara själva alarmeringsavtalet, det vill säga den initiala 112-intervjun. Det som är intressant för tredje man är från det jag ringer tills dess att jag får hjälp.

Johan Hedensiö anser att

man bör hålla ihop utalarmeringen och dirigeringen i samma funktion som 112 och ser Finland som ett exempel.

– Det blir effektivare, det vill säga det går fortare från larm till att hjälp-resurserna når fram. Det finns också kostnadsbesparingar att göra och sedan tror jag att det finns väldigt mycket att vinna i termer av samverkan och krisberedskap.

Det skulle också ge en effektivare tillsyn.

– I dag är den splittrad på olika huvudmän. Det är olika tillsynsmyndigheter för olika delar av processen, vilket man ibland märker på att knappast

Johan Hedensiö

Svag tillsyn
"Knappast ens tillsynsmyndigheten har koll på vilket avtal det ena eller andra ärendet ligger under"

Johan Hedensiö, vd för SOS Alarm

ens tillsynsmyndigheten har koll på vilket avtal det ena eller andra ärendet ligger under och vem som har tillsynsskyldigheten, säger Johan Hedensiö.

Även Socialstyrelsen vill se en översyn.

– Jag tror absolut att det är bra med en översyn med tanke på den samhällsutveckling som skett sedan avtalet skrevs med konkurrensutsättning

osv. Det finns många saker att titta på, säger Åsa Ljungquist, tillförordnad chef för enheten för krisberedskap på Socialstyrelsen.

Lika positiv är Dag Carlquist, vd för Medhjälp.

– Sunda förnuftet säger att det är positivt. Vi välkomnar naturligtvis en utredning och är förvåntansfulla om att monopollet luckras upp.

Samhällets alarmeringstjänst går absolut att driva med vinstkrav anser han och ser överhuvudtaget ingen bruten larmkedja.

– Det bästa vore ju att vi i vårt geografiska område hade även 112-uppdraget, men under den korta tid vi varit igång, drygt en månad, kan jag med klarhet säga att det sker inga fördröjningar, säger Dag Carlquist.

GUNNO IVANSSON

Stavros Louca, känd från klass 9A på tv, berättade att i hans hemland brinner inga skolor. – Skolan är så högaktd, man sätter den högre än sin familj. Det är otänkbart att sätta eld på skolan, därifrån kommer kunskapen. Man måste motivera eleverna till att se det på det sättet.

FOTO: GUNNO IVANSSON

Nationella målen måste uppnås

■ Regeringen vill se mer samverkan mellan alla aktörer

Regeringen manar till ökade ansträngningar från samhället för att leva upp till nollvisionen om döda och skadade i bränder.

■ – Utvecklingen går att påverka, målen kan och måste uppnås. Framförallt är mer samverkan, lokalt, privat och offentligt nationellt avgörande för att vi ska lyckas. Ansvar är gemensamt.

Det säger Charlotta Herrström, politiskt sakkunnig på Forsvarsdepartementet, som deltog i Brandskyddsförbundet konferens Skolan brinner. Delmålet att antalet döda och allvarligt skadade ska minskas med minst med en tredjedel till 2020 är viktigt och regeringen står bakom den nollvision som MSB tagit fram i samarbete med andra aktörer.

– För vad vore alternativet? Vi ser vilka konsekvenser det ökande antalet anlagda

skolbränder får för samhället i stort, en skolbrand är en för mycket. Elever och lärare har rätt till en trygg skolmiljö.

Konferensen hade temat Sedd, hört och bekräftad och utgångspunkten är att skolbränderna har sociala orsaker.

– Vi tror att en människa som mår bra anlägger inte bränder. Vi jobbar nu delvis efter att nyckeln ligger i att få barn och ungdomar att känna sig bekräftade, säger Anders Bergqvist, vd för Brandskyddsförbundet.

Enligt Anders Bergqvist är inte brandskydd i skolan en fråga om sprinkler, brandlarm eller kameror utan det är en fråga om attityd. Att det brinner i en papperskorg på en skola är så vanligt att det blivit ett normaltillstånd vilket bekräftas av forskningen.

– Det är först när vi kan ändra attityden att bränder i skolan är

Kan bli lagkrav
”Före 2004, då skolorna själva hade ansvar för sitt brandskydd, var regelbundna tillsynsbesök fastställt i lagen. Det skulle det kunna bli aktuellt att återinföra.”

Charlotta Herrström, politiskt sakkunnig på Forsvarsdepartementet

ett normaltillstånd som vi kan göra något åt det.

Uppfattningen delas av regeringen. Charlotta Herrström säger att det framförallt handlar om att skapa en trygg och säker miljö för barn och ungdomar och skolpersonal. Om elever inte trivs i skolan, känner sig otrygga eller inte mår bra kan det leda till att de inte hänger

med och får dåligt självförtroende.

– Känslan av att inte räcka till eller inte passa in kan vara starka drivkrafter för att utveckla negativa beteende mot sig själv och sin omgivning. Det kan ta sig olika uttryck som att sätta igång en brand på den egna skolan, sa Charlotta Herrström.

Införandet av nolltolerans mot incidenter i flera kommuner har haft goda effekter och regeringen vill se ökad samverkan inom kommunen, mellan kommuner och myndigheter och mellan privata och offentliga aktörer. Kommunernas tillsyn behöver bli mer likvärdig.

– Före 2004, då skolorna själva hade ansvar för sitt brandskydd, var regelbundna tillsynsbesök fastställt i lagen. Det skulle det kunna bli aktuellt att återinföra.

GUNNO IVANSSON

MSB tar Pajala till regeringen

MSB går till regeringen för att tvinga Pajala kommun att återinrätta deltidstyrkan i Korpilombolo.

■ Pajala antog 2008 ett handlingsprogram som bland annat innebar att deltidstyrkan i Korpilombolo ersattes av ett brandvärn som bygger på frivillighet. Förändringen godkändes av länsstyrelsen, men inte av MSB som på eget initiativ tog upp fallet.

Enligt MSB uppfylls inte kraven i Lagen om skydd mot olyckor som säger att hela landet ska ha ett likvärdigt och tillfredsställande skydd mot olyckor.

Huvudinvändningen är att avståndet från Korpilombolo till närmaste deltidstyrkan i Pajala är för stort. 48 kilometer mot genomsnittet på 3,5 kilometer för jämförbara orter i övriga landet. Närmaste förstärkning finns 66 kilometer bort i Överkalix vilket är nästan dubbelt så långt bort som genomsnittet.

MSB bedömer att det tar 40-50 minuter innan deltidskåren i Pajala kan starta en insats i Korpilombolo och den fördröjningen leder till en omfattande eller mycket omfattande skadeutveckling för de flesta typer av olyckor.

Förutom inrättandet av värdet har kommunen som kompensation för den nedlagda deltidstyrkan sprinklat äldreboendet i Korpilombolo och skaffat ett snabbgående fordon som utgår från Pajala.

Det här räcker inte anser MSB som i sin framställan till regeringen ger tre alternativ:

1) Ett grundalternativ med en deltidstyrka på ett befäl och tre brandmän

2) Deltidstyrka med ett befäl och två brandmän plus att kommunen vidtar andra åtgärder som att utbilda enskilda eller att komplettera med ett brandvärn

3) Deltidstyrka med ett befäl och en brandman där befälet är en så kallad förstainsatsperson (FIP) plus de kompletterande åtgärder som föreslås i alternativ två.

GUNNO IVANSSON

Statliga krispengar används inte rätt

Kommunerna når inte krisberedskapsmålen. En förklaring är att de statliga krisberedskapsmedlen används fel. MSB vill att regeringen ser över den så kallade kommunöverenskommelsen så att pengarna styrs dit de gör mest nytta.

KRISBEREDSKAP

■ Det skriver MSB i svaret på ett regeringsuppdrag om uppföljning av den statliga ersättningen till kommuner enligt lagen om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap, LEH.

– Den bedömning vi gör är att kommunernas arbete med uppgifterna i lagen går framåt, men det kan bli mycket bättre om de använder pengarna rätt, säger Helen Kasström på MSB.

2004 slöts den så kallade kommunöverenskommelsen mellan dåvarande Krisberedskapsmyndigheten, KBM, och Sveriges kommuner och landsting, SKL. I den åtog sig kommunerna att med hjälp av statliga pengar bygga upp krisberedskapen under en treårsperiod, 2006-2009.

Uppbyggnadsperioden är passerad och hälften av landets kommuner har inte nått den målbild som ställdes upp i kom-

munöverenskommelsen. Det visar den årliga kommunuppföljning som MSB gör.

I sitt svar på regeringens uppdrag anser MSB att en riktad ersättning bör finnas kvar ytterligare några år för att sedan utvärderas. Kommunerna ska nu ha nått en viss nivå och att de statliga pengarna bör användas för att upprätthålla en god nivå på krisberedskapen.

Däremot vill MSB ta bort de så kallade storstadsbidraget som inte fått önskad effekt. Behovet av samverkan över kommun- och länsgränser finns dock och därför föreslås att bidraget omvandlas till ett samverkansbidrag som alla kommuner kan söka.

Både kommuner och länsstyrelser vill ha hjälp med redovisning och uppföljning av hur ersättningen används. I samarbete med länsstyrelserna pågår ett arbete för att ta fram riktlinjer och mallar.

– Tanken är att länsstyrelserna ska bli tydligare och mer samordnade i sina bedömningar. Samtidigt ska man vara på det klara med att skärpa kontrollen över hur pengarna an-

Helen Kasström

Kommunernas krisberedskapsarbete skulle ta stormsteg om de statliga pengarna användes rätt.

FOTO: JOHAN EKLUND

Motivationsproblem

”Det jag känner oro över är att även om vi kan uppvisa ganska bra resultat har det på sina håll väldigt låg prioritet.”

Linda Kazmierczak, beredskapsdirektör i Kronobergs län

vänds inte är så lätt eftersom överenskommelsen är otidlig, säger Helen Kasström.

Markus Planmo på Sveriges

kommuner och landsting, SKL, anser att utvecklingen är positiv, men det finns fortfarande en del kvar att göra.

– Det är ett problem att det saknas enhetliga regler för vad pengarna får användas till eller hur användningen ska redovisas. Det är viktigt att alla kommuner uppfyller villkoren i lagen. Från SKL jobbar vi en hel del med att stärka kommunerna i deras krisberedskapsarbete. Vi har bildat Nätverket för kommunal beredskap för utbyta erfarenheter och sprida kunskaper, säger Markus Planmo.

Linda Kazmierczak, beredskapsdirektör i Kronobergs län, tycker att kommunerna

Linda Kazmierczak

nått den nivå man kan förvänta sig.

– Jag tror att en hel del handlar om hur man väljer att läsa uppföljningen. Jag kan ju känna igen i mitt eget län hur kommunerna resonerar. De uttrycker kanske att de är inte framme och att de skulle velat nå längre. Men det betyder inte att de inte nått upp till det de rimligen kunde förväntas nå upp till.

– Det jag känner oro över är att även om vi kan uppvisa ganska bra resultat har det på sina håll väldigt låg prioritet. Det är ett motivationsproblem, det är längesedan något allvarligt hände.

Hon efterlyser tydligare mål för krisberedskapen vilket skulle underlätta uppföljningen och mäta vad kommunerna har åstadkommit.

– Med tydliga resultatmål för samhällets krisberedskap på alla områden blir det en styrning där kommunerna fortfarande har möjlighet att göra lokala prioriteringar. Det är en sak som krävs för att höja motivationen, säger Linda Kazmierczak.

GUNNO IVANSSON

Färre än hälften når målen

Färre än hälften av landets kommuner har helt nått krisberedskapsmålen inom något av de fyra målområdena i den så kallade kommunöverenskommelsen.

KRISBEREDSKAP

■ Det visar enkätsvaren i den kommunuppföljning MSB varje år gör för att kartlägga om kommunerna lever upp till vissa krisberedskapsmål.

I kommunöverenskommelsen åtog sig kommunerna att sträva efter att uppnå fyra delmål för krisberedskapen: kunskap, planering, förmåga och

geografiskt områdesansvar. För varje delmål finns kriterier för helt, delvis eller inte uppnått mål och i enkäten gör kommunen en självskattning.

Enkätsvaren visar att färre än hälften av landets kommuner helt nått målen inom något av de fyra målområdena.

Det framgår också att 51 kommuner saknar eller inte vet om de har en risk- och sårbarhetsanalys enligt Lagen om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH). Anmärk-

ningsvärt enligt MSB med tanke på att det varit ett lagkrav sedan 2006 och att kommunerna fått statligt ersättning för uppgiften sedan fem år tillbaka.

Ett stort problem är att varken lagen eller kommunöverenskommelsen har tydliga regler för hur pengarna får användas och hur redovisningen till länsstyrelsen ska gå till.

Pengarna ska användas för förberedande åtgärder och är ett komplement till de resurser som kommunerna själva avsätter. Trots det uppger 81 kommuner att de delvis an-

vänder pengarna till annat än de är avsedda för. 82 kommuner säger att de sätter av mindre än en halv årsarbetskraft till den samordningsfunktion som krävs, vilket är mindre än vad det statliga ersättningen ska räckta till.

Tre kommuner är aktuella för minskad ersättning eftersom pengarna har använts fel. En kommun hade köpt in ett IT-system och en annan hade lagt mycket pengar på att gräva ner en reservkraftskabel.

FAKTA

■ 2004 slöts den så kallade kommunöverenskommelsen mellan Krisberedskapsmyndigheten (KBM) och Sveriges kommuner och landsting (SKL).

Kommunöverenskommelsen preciserar kommunernas uppgifter i samhällets krishanteringssystem och statens ersättning till kommunerna för dessa uppgifter.

I september 2006 lagreglerades överenskommelsen och blev Lagen om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH).

Staten genom MSB betalar varje år ut 275 miljoner kronor till kommunerna för dessa uppgifter.

Södertörn "förlorade" diskrimineringsmålet

Simon Wallmark "vann" diskrimineringsmålet mot Södertörns brandförsvarsförbund. Förbundet gick med på en förlikning och betalar Simon Wallmark 100 000 kronor.

Attunda kan vara på väg att begå samma misstag.

■ – Att Södertörns brandförsvarsförbund gick med på en förlikning på hela beloppet kan vi inte tolka på annat sätt än att de delar bedömningen att det var diskriminering, säger Anna Rogalska Hedlund, på Centrum för rättvisa.

När Södertörn sökte sommarvikarier ville de att en tredjedel skulle utgöras av kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Simon Wallmark, som gått SMO-utbildningen, ansågs inte behörig. Stiftelsen Centrum för rättvisa ansåg fallet principiellt viktigt, stämde Södertörn för olaga diskriminering och krävde 100 000 kronor i skadestånd.

– Det är klart att kulturell förståelse, förmåga att hantera folkmassor kan vara meriterande. Det är situationer som en brandman kan ställas inför, men det utgör inte en brandmans kärnuppgifter att kontrollera hotfulla folkmassor utan det är polisens uppgift. Det är heller inte deras kärnuppgift att kommunicera med invandrare även om det är ett moment att i förebyggande syfte gå ut och informera osv.

Södertörn hävdar fortfarande att man inte gjort något fel.

– Vi gjorde bedömningen att det här var bäst för alla inblandade. Det här är inget där någon vinner eller förlorar. Vi har förlikat oss, ingen har avdömt rätt eller fel. Att gå vidare till en huvudförhandling hade inneburit en ganska omfattande process, den var tidsplanerad till i maj nästa år, säger Södertörns räddningschef Lars-Göran Uddholm.

Alla rekryteringar utvärderas.

– Det här vill vi naturligtvis inte ska inträffa igen, men vår ambition när det gäller ökad jämställdhet och mångfald kvarstår, säger Lars-Göran Uddholm.

Simon Wallmark tycker det ska bli skönt att lägga tvisten bakom sig. – Det har varit en väldigt jobbig period. Jag har fått ett monumentalt stöd från brandmän i hela landet och utan det stödet hade det aldrig gått, säger han.

FOTO: MIKAEL KINDBOM

Trots att det i och med förlikningen inte blev något domstolsbeslut får utgången konsekvenser enligt Centrum för rättvisa.

– Andra måste förstå att de kan hamna i samma situation och det blir ganska dyra rekryteringsprocesser om man ska betala 100 000 kronor varje gång. Andra som blir diskriminerade kommer inte att acceptera belopp under 100 000 efter det här, säger Anna Rogalska Hedlund.

Attunda har en liknande annons där man gärna ser kvinnor och personer med förståelse för utomnordiska kulturer som sökande. Det är en merit att ha bakgrund som pedagog, personlig tränare och säljledare. Erfarenhet eller utbildning som brandman nämns överhuvudtaget inte. Annonsern gäller i första hand en tolveveckors projektanställning som kan övergå i fast anställning.

Räddningschefen i Attunda, Jens Årlebrant, tror inte att Attunda riskerar att bli stäm

Kan bli dyrt
"Andra måste förstå att de kan hamna i samma situation och det blir ganska dyra rekryteringsprocesser om man ska betala 100 000 varje gång"

Anna Rogalska Hedlund, Centrum för rättvisa

för diskriminering.

– Helt omöjligt för vi söker inte folk som har SMO-kompetens.

I huvudsak rekryterar Attunda brandmän med SMO-kompetens, men det finns inget absolut krav.

– Det tog vi bort för ett antal år sedan för att inte bli för begränsade i urvalet när det gäller kvinnorna och mångfalden. MSB har ju misslyckats med jämlikhet och mångfald i antagningen, säger Jens Årlebrant.

Även om man till skillnad från Södertörn inte har olika kravprofiler för kvinnor och män, tycker Anna Rogalska Hedlund att Attunda gör det väl lätt för sig.

– Ett problem var just att Södertörn hävdade att SMO inte var meriterande och försökte argumentera varför. Vi har inte granskat Attundas annons i detalj, men jag tycker inte den ser ut att vara förenlig med diskrimineringslagen.

Simon Wallmark är nöjd med förlikningen och att det hela är över.

– Jag hade så klart önskat att det blivit en fällande dom, men det här är så nära det går att komma.

Även om inte utfallet blir prejudicerande tror han att vägen är röjd och underlättar för liknande fall i framtiden.

– Hade jag förlorat det här

Anna Rogalska Hedlund

målet hade det varit väldigt svårt att försvara SMO-utbildningens fortsatta existens, i alla fall i den här delen av Sverige. Nu finns fortfarande anledning för de som är intresserade av yrket att gå SMO. Det är en bra utbildning även om den behöver ses över.

Idag jobbar han som deltida på Nynäs raffinaderi. Målet att bli heltidare även om det ser mörkt ut i Stockholmsområdet.

Han tycker det ska bli skönt att lägga det här bakom sig.

– Det har varit en väldigt jobbig period. Jag är inte Simon Wallmark längre utan han som driver fallet mot Södertörn. Jag har fått ett monumentalt stöd från brandmän i hela landet och utan det stödet hade det aldrig gått att driva det här målet. Nu hoppas jag att livet kan börja återgå till det vanliga, säger Simon Wallmark.

GUNNO IVANSSON

MSB-rapport: Olyckor kostar 59 miljarder

2005 var det svenska samhällets kostnader för olyckor 59 miljarder kronor. 3 000 människor omkom, nästan 110 000 skadades allvarligt och nära en halv miljon ådrog sig lindriga skador.

■ Det visar en rapport som MSB tagit fram. De direkta kostnaderna, det vill säga de resurser som förbrukades till följd av olyckorna, uppgick till 34 miljarder kronor, vilket motsvarar knappt 60 procent av den totala kostnaden. De indirekta kostnaderna i form av produktionsbortfall uppgick till 25 miljarder kronor.

Samhällskostnaden för olyckor domineras av fall- och vägtrafikolyckor. Tillsammans står dessa olyckor för nästan 75 procent av de totala kostnaderna. Brand står för 10 procent, drunkning för drygt en procent och övriga olyckor för 16 procent.

Ytterst är det alltid den skadade som får bära största kostnaden. Den enskilda sektorn, i form av näringsliv och individer bär 67 procent av kostnaden, medan offentlig sektor står för 33 procent. Inom offentlig sektor bär landstingen den största andelen.

Ungefär 45 av 59 miljarder

kronor är relaterade till personskador. Män drabbas oftare av olyckor än kvinnor och står för 57 procent av de kostnader som är relaterade till personskador. För samtliga olyckstyper förutom fallolyckor gäller att olyckor som drabbar män genererar de högsta kostnaderna.

Egendomsskadorna domineras fullständigt av kostnaderna från bränder och trafikolyckor. De totala kostnaderna för egendomsskador uppgår till 12,4 miljarder kronor – vägtrafikolyckor 7,9 miljarder kronor och bränder 4,2 miljarder kronor. Mycket talar dock för att kostnaderna för bränder är underskattade till följd av svårigheter att uppskatta främst kommunernas kostnader.

Kostnaderna i rapporten har noll olyckor som jämförelsepunkt. Det är en utopi, dessutom finns inget linjärt förhållande mellan antalet olyckor och kostnader. Hälften så många olyckor betyder inte nödvändigtvis halverade kostnader.

Även om olyckor kostar enorma summor är det inte givet att det lönar sig samhällsekonomiskt att minska dem. Även förebyggande insatser kostar. Kostnader för det olycksföre-

byggande arbete som bedrivs är inte med i rapporten.

– Även om det gick att förhindra alla olyckor skulle kostnaderna bli större än kostnaderna för olyckorna. Så länge du får mer för en krona för förebyggande än utfallet för en olycka är det lönsamt att satsa på förebyggande. Det är egentligen balansen där som är intressant, säger Linda Ryen, nationalekonom på MSB.

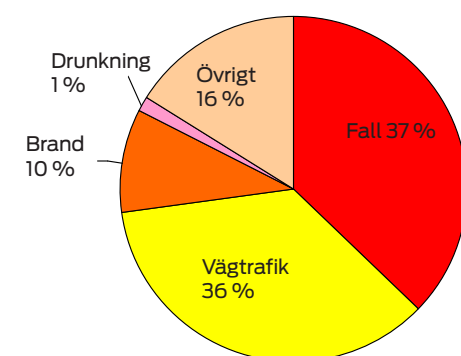
MSB håller på med ett sådant arbete och en rapport om förebyggandekostnader för brand kommer i början av nästa år.

GUNNO IVANSSON

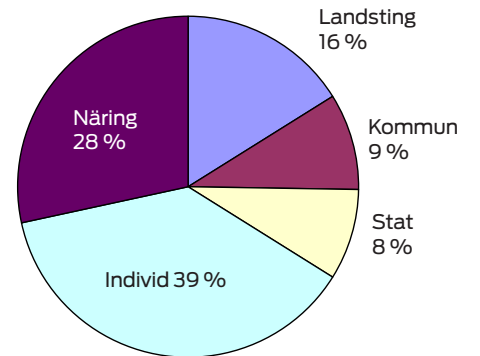
	Kostnader (miljarder kronor)		
	Direkta	Indirekta	Totalt
Brand	5,2	0,6	5,8
Vägtrafik	12,2	8,7	20,9
Drunkning	0,1	0,6	0,7
Fall	12,6	9,4	22
Övriga olyckor	4,0	5,6	9,6
Totalt	34,1	24,9	59,0

	Dödsfall	Svårt skadade	Lindrigt skadade
Brand	109	600	1 060
Vägtrafik	440	14 063	42 233
Drunkning	120	320	-
Fall	1 527	74 875	192 000
Övrigt	814	19 372	263 200
Totalt	3 010	109 230	498 493

Antal döda respektive svårt och lindrigt skadade av olyckor, 2005

Fördelning av samhällsekonomisk kostnad efter olyckstyp

Fördelning av samhällets kostnader efter primär kostnadsbärare

Ciggen ska slockna själv

Sedan 17 november måste alla cigaretter vara själv-slocknande.

Förhoppningsvis kommer det ha rejäl effekt på ambitionen att minska antalet döda i bränder.

■ Orsak till dödsbränder kan inte alltid fastställas, men det bedöms att ungefär en tredjedel orsakas av rökning.

– Det är inte bara cigaretter som ligger bakom dessa bränder, utan även tändstickor och tändare, så alla rökningssrelaterade bränder kommer inte att försvinna, säger Anders Lundberg, brandingenjör på MSB.

Förra året omkom 130 per-

soner i bränder. Tendensen för 2011 ligger något lägre. Effekten av förbud mot cigaretter som inte är själv-slocknande inom EU kommer att bevakas av MSB.

I vissa stater i USA, i Kanada, Australien och Finland finns kravet sedan tidigare.

I Finland infördes det 1 april 2010, därefter noterades en minskning av antalet som dog i bränder orsakade av rökning med över 40 procent under 2010 jämfört med de tre föregående åren.

MSB och Sverige har varit drivande för att få igenom kravet och en standard inom EU.

Kravet är att vid kontroll ska 75 procent av cigaretterna i en mängd av 40 stycken (två paket) vara själv-slocknande.

En själv-slocknande cigarett har på två eller tre ställen ett extra lager papper som minskar syretillförsel och gör att cigarettens slocknar om inte rökaren drar ett bloss.

Det är framförallt i norra Europa som rökning är ett stort problem i samband med dödsbränder.

– Länderna i Sydeuropa är också för kravet, men deras bevakelsegrund är att minska risken för skogsbränder, säger Lundberg.

3

FRÅGOR TILL BJÖRN ALBINSON...

... numera pensionär som var med och drog igång kampen för själv-slocknande cigaretter.

1 Hur viktigt är beslutet?

– Det här är bland det viktigaste man kan göra för brandskyddet. Det har varit tjt om sängrökning sedan jag började i branschen. Och det gick fortare att få igenom kravet än vi trodde när arbetet startade.

2 Hur började arbetet?

– Det kom igång på allvar 2004. Då införde Staten New York kravet och var först ut i USA. Ulf Erlandsson hämtade hem uppgifter från USA och arbetet kom igång även här. Det var fler än vi som slogs för detta, exempelvis brännskadeläkare.

3 Men tobaksindustrin lobbade emot er?

– De uppvaktade oss och deras ingång var det inte var cigarettens fel. De pratade om ovarsam rökning, att vi skulle kräva brandvarnare med mera. Tobaksindustrin i Europa agerade gemensamt, de kände till oss och hade följt debatten i svensk media. Jag ser det som ett bevis hur viktigt det var att även vi brandmyndigheter samarbetade och bildade EU Fire Safety Network. Vi fick ju också med EU-kommissionen som har drivit frågan.

Första steget mot nationell riskbedömning

Sverige och MSB har tagit första steget mot en nationell riskbedömning.

I ett regeringsuppdrag har MSB listat ett antal risker med låg sannolikhet men som skulle få allvarliga konsekvenser.

KRISBEREDSKAP

■ Det svenska krisberedskapsarbetet sker på lokal, regional och central myndighetsnivå enligt den så kallade ansvarsprincipen. Det arbetet kompletteras nu med ett nationellt perspektiv.

– Vi har jobbat på ett annat

sätt och haft mycket fokus på lokala och regionala risker. Och det är inte alltid det vi bedömer som nationella risker. Det är bra att kartlägga risker på alla nivåer, Helena Lindberg, generaldirektör för MSB.

Bakgrunden till regeringsuppdraget är att EU-kommissionen begärt in nationella riskbedömningar från medlemsländerna. Varje lands nationella riskidentifiering är viktig för EUs övergripande bild och ska underlätta samarbete om gränsöverskridande risker.

– Om alla medlemsstater le-

vererar in sina riskbedömningar till kommissionen kan man göra jämförelser, föra benchmark-diskussioner och lära av varandra. Man kan också konstatera om det finns risker som påverkar andra medlemsstater, säger Helena Lindberg.

Det här första steget bygger på ett urval av risker som centrala myndigheter och länsstyrelser har identifierat i sina risk- och sårbarhetsanalyser år 2010.

Riskerna som listas handlar om allt från översvämningar, ras och skred, angrepp av skadeinsekter till dammbrott, ter-

rorism, cyberattacker, solstörningar och kärnkraftsolyckor.

Rapporten beskriver några situationer som Sverige skulle få svårt att klara utan stöd från andra medlemsstater. Några typfall som nämns är:

- större naturolyckor
- omfattande utsläpp av biologiska eller kemiska ämnen och oljeutsläpp
- kärnenergiolyckor
- pandemier
- antagonistiska aktioner som terrorism eller cyberattacker

För de flesta risker finns det ett om med i bilden. Bland de

framtida utmaningarna tar flera myndigheter upp en aspekt som med relativt stor säkerhet kommer att påverka olycks- och krisutvecklingen i samhället negativt och det är klimatförändringarna.

Konsekvenserna som beskrivs av ett varmare klimat är att risken för översvämningar, dammbrott och ras och skred ökar. Troligtvis kommer skogsbränder att bli vanligare liksom risken för smittspridningar och försämrad kvalitet på dricksvattnet.

GUNNO IVANSSON

Eldsjälar viktiga för säkerhetsarbetet

STOCKHOLM

Lagstiftarens intentioner styr i det lokala säkerhetsarbetet, men indirekt. Utvecklingen är händelsedrivna, eldsjälar är viktiga och det finns en brist på lärande.

FORSKNING

■ Det är några av de slutsatser som dras i halvtid av två stora ramforskningsprogram som MSB finansierar. De handlar framförallt om att undersöka effekter av lokalt säkerhetsarbete, men även vilket genomslag Lagen om skydd mot olyckor fått i myndigheters och kommuners säkerhetsarbete.

Programmen är femåriga och det dras inga långtgående slutsatser än, men av en halvtidsredovisning framkom bland annat att det lokala utgör en tydlig styrning i vardagen, att utvecklingen är händelsedrivna och styrd av att medborgarna hör av sig. Eldsjälar och centrala personer styr i hög grad. Samtidigt finns en brist på lärande och en säkerhetsansvarig i en kommun säger att "vi lär aldrig av olyckor". Det finns också exempel på att åtgärder som vidtas för att förbättra säkerheten inte har någon effekt.

I det avslutande samtalet ställde Hans-Olov Byquist, enhetschef forskning och studier

på MSB, frågan: gör samhället rätt saker?

Halvvägs i en forskningsprocess är det lite för tidigt att svara tyckte Anders Hanberger, Umeå, ansvarig för det ena forskningsprogrammet.

– Det finns saker, utmaningar eller behov som skulle kunna göras bättre. De finns inte så mycket evidensbaserad kunskap att omsätta i säkerhetsarbete. Man ser det från ett mer pragmatiskt perspektiv och utnyttjar olika kunskapskällor.

Lars Hultkrantz, Örebro universitet, och ansvarig för det andra ramprogrammet, invände att evidensbaserade kunskaper har begränsningar och förutsätter snäva avgränsningar för att kunna effektmätas.

– Evidensbaserad kunskap ska ses som toppen på ett isberg, det finns en massa annan kunskap under ytan och det viktiga är att fokusera på processen; ett systematiskt lärande. Det är viktigt att ha en egen praktik för att lära.

Anna Johansson, säkerhetsamordnare vid Storstockholms brandförsvär, hade hoppats få med sig konkreta resultat som till exempel indikatorer på om säkerhetsåtgärder ger effekt.

– Frågan om vi gör rätt saker är oerhört central för vår

Lars Hultkrantz, Örebro universitet, och Anders Hanberger, Umeå, är ansvariga för var sitt ramforskningsprogram.

FOTO: GUNNO IVANSSON

verksamhet. Vi har inte tid eller kunskap att omsätta forskningsresultat. Vi måste veta vad som ger effekter och där känner jag mig också lite svarslös när jag går härifrån.

Anders Hanberger förstår att behovet finns, men det är inte forskarnas uppgift att leverera "färdigtuggat".

– Vi ber att få återkomma med vad man kan dra för lärdomar. MSB ska ha ett erkännande för att man satsar på att problematisera hur forskning utvärderas och i slutändan kommer man att kunna ge en del råd och rekommendationer, svarade Anders Hanberger.

Projektet är halvvägs och att forskningsresultaten sprids

och kommer till nytta är ett delat ansvar.

– Det är MSBs uppgift att se till att våra målgrupper kan ta till sig resultaten medan forskarna har ansvaret för den vetenskapliga förankringen och vetenskapliga spridningen av resultaten, säger Bodil Lundberg, MSB.

GUNNO IVANSSON

Vårderfarenhet SMO-merit

■ Mångfald prioriteras i översynen av SMO-utbildningen

Erfarenheter från vården ger meritpoäng i ansökan, kunskap i moderna språk likaså. Intyg krävs för att påvisa simkunnighet. Teori och praktik integreras mer och praktikperioden sprids ut över flera terminer.

Det är några förändringar som gjorts i översynen av SMO-utbildningen.

■ Den tvååriga utbildningen i Skydd mot olyckor (SMO) startade 2003. Nu har den första översynen gjorts. Den grundas på en tidigare utvärdering gjord av Umeå Universitet.

Mångfald är ett prioriterat område, två åtgärder som görs för att underlätta för kvinnor och personer med annan etnisk bakgrund att få plats på utbildningen är meritvärde för erfarenheter från vården och kunskaper i så kallade moderna språk.

Några nyheter för antagning till SMO är:

■ För att arbetslivserfarenhet ska ge extrapoäng har kravet på antal arbetsår sänkts från tre till två år. Två-fem års erfarenhet ger 0,5 poäng, över sju år ger 2,0.

■ Erfarenhet från vården ger numera, precis som från räddningstjänst, 0,5 extrapoäng om man jobbat minst ett år.

■ Kunskap i de språk som pratas av stora invandrargrupper saknas många gånger. Därför ges nu meritpoäng i moderna språk, dock inte franska, tyska, spanska eller japanska. Kurser i språk, eller att de finns som modersmål, kan ge max 1,5 poäng.

■ Kravet på simkunnighet har stärkts genom att intyg krävs från badvakt.

■ Fördelningen av platser har förändrats något. Platserna för de som sökt på betyg, har minskats från 60 till 50 procent. 30 procent går till sökande som gjort högskoleprovet och 20 procent till sökande med betyg plus arbetslivserfarenhet. Den som har behörighet inom alla tre urvalsgrupperna deltar i urvalet från alla grupperna.

För de som antas till utbildningen väntar inga nya inriktningar i utbildningen, däremot ska teori och praktik, förebyggande och operativt, vävas samman bättre.

– Tidigare har man läst före

Mångfald är ett prioriterat område. För att underlätta för kvinnor och personer med annan etnisk bakgrund får erfarenheter från vården och kunskaper i så kallade moderna språk meritvärde vid ansökan till SMO.

FOTO: JOHAN EKLUND

och efter insats för sig, under insats vid annat tillfälle. Vi vill få det till en helhet, säger Thomas K Nilsson, projektledare för översynen.

SMO-utbildning sker både på skola och distans. Ambitionen är att de två formerna ska närma sig varandra.

– Det sker bland annat ge-

nom gemensamma tematiska kurser och större helhetstänk i kursplanerna.

Praktiken, den så kallade Lia-perioden, har varit förlagd till 20 veckor under tredje terminen. Merparten ligger kvar där, men i framtiden ska två veckors praktik ske tidigt under första terminen och sista terminen har studenten sex veckors

fördjupningsarbete som delvis kan förläggas på arbetsplats.

– Många har ingen relation till kommunalt räddnings- och säkerhetsarbete när de börjar utbildningen, därför vill vi få ut dem i verkligheten i ett tidigt skede vilket vi hoppas ska göra det lättare att relatera till yrket när de kommer till skolan.

På skolan har PBL (problem-baserat lärande) tidigare varit framträdande, det kommer att tonas ner.

– Vi kommer att arbeta för att se en flora av pedagogiska metoder som i högre grad ligger i linje med lärandemålen.

Antagningen till SMO kommer att ske enligt nya kriterier från och med i vår. Förändringarna i utbildningen slår igenom höstterminen 2012.

SMO-utbildningen bedrivs både skolbundet och på distans i Sandö och Revinge. Men kommande vårtermin kommer Revinge inte att ha någon skolbunden kurs, vilket innebär att totala antalet platser blir 100 jämfört med 130 i höstas. Till hösten 2012 kommer skolbunden kurs i Revinge finnas att söka.

PER LARSSON

”Vi vill vara med och påverka”

■ Stockholmschefer oroad för utbildning och metodutveckling

Cheferna i Stockholmsrådet är oroad över utbildningen för brandmän och befäl och metodutvecklingen inom brandskyddet.

De efterlyser större lyhördhet från MSB om behoven.

■ – Vi vill vara med och påverka. För SMO-utbildningen skulle vi vilja se breddade alternativ för rekryteringen och att MSB ser över antagningskraven, säger Jan Wisén, brandchef i Storstockholms brandförsvär.

Cheferna i Stockholmsregionen, förutom Wisén även Jens Årlebrant, Attunda, Lars-Göran Uddholm, Södertörn, och Lars Anderman, Norrtälje, skrev ett öppet brev till MSB

med begäran om förståelse och insyn.

Nu har MSB och cheferna haft en sittning.

– Jag tycker vi fick respons och gehör för våra uppfattningar. MSB har lyssnat och har idéer om förbättringar. Större dialog är viktigt. Sen återstår det att se vad som blir av det, säger Jan Wisén.

En åtgärd från MSB för bättre dialog är bildandet av ett utbildningsråd där SKL och Pacta föreslås få i uppdrag att välja sex kommunala representanter. Utöver det är avsikten att länsstyrelserna ska ha två platser i rådet och MSB ett antal.

– Rådet kommer att brytas ner i utskott där man exempelvis diskuterar grundutbildning

och vidareutbildning, säger Kjell Wahlbeck.

Han tycker mötet med cheferna i Stockholm var lyckat och konstaterar att han som tidigare räddningschef själv kunde suttit och framfört synpunkterna.

– Vi har diskuterat kompetensförsörjning, metodutveckling, vikten av att prioritera frågorna och att kommunal räddningstjänst deltar i arbetet. Vi vill också föra samman aktivitet inom räddningstjänst med forskningen, säger Wahlbeck.

För räddningstjänsterna i Stockholm är det viktigt att rekryteringskraven till SMO ses över.

– Kraven är för inriktade på betyg, vilket gör att många med utomeuropeisk bakgrund faller

ifrån och att vi inte kan nå våra målfaldsmål. Därför har vi gjort egna rekryteringar. Men vi vill ju också att de vi anställer kommer in på utbildning.

Kan det bli så att ni anställer personal som därefter förvärvar behörighet och går SMO-utbildning med lön under studietiden?

– Det skulle kunna bli så.

Det framförs också synpunkter på kvalitetssäkringen av utbildningen.

– Alla som kommer in på utbildningen går också ut. Vi tycker kraven på studenterna borde skärpas.

Cheferna i Stockholmsområdet tycker också det är svårt att få in personal på vidareutbildning. Framförhållningen är lång och problem uppstår

när nya befäl behöver utbildas i samband med stora pensionsavgångar.

En viktig fråga för framtiden är metod och teknikutveckling.

– Metodutvecklingen har stått stilla. Vi är för små för att driva sån verksamhet själva och behöver myndighetens hjälp, säger Jan Wisén.

Kjell Wahlbeck håller med, och konstaterar att metodutveckling är viktigt ur flera aspekter.

– Det leder till att arbetet kan utföras både enklare och säkrare. Vilket kan göra att frågor om mångfald inte behöver betonas utan löser sig av sig självt, likaså att det löser arbetsmiljöfrågor.

PER LARSSON

Snabbare insatser

■ 130 brandstationer i landet använder Fip

HELSINGBORG

Dimensioneringen av räddningstjänststyrkor håller på att luckras upp och anpassas efter behov.

Det handlar om differentierade styrkor, och inte minst så kallad Fip (första insatspersonen).

– För tre år sedan var det 40 stationer i landet som använde Fip, i dag är det 130 och jag vet att fler är på gång, säger Kenneth Hermansson, Jönköping.

Räddningstjänsten i Jönköping var först med Fip, ett projekt i samarbete med dåvarande Räddningsverket. 2003

Hermansson

började styrkeledare i Norrahammars deltidsskär åka i egen bil till larm. Efterhand utvidgades antalet förstainsatspersoner och 233 insatser senare har satsningen utvärderats. Resultatet visar:

■ Fip är i genomsnitt 3 minuter och 40 sekunder före övriga styrkan.

■ I 60 procent av fallen har minst hälften av totala insatsen lösts av Fip.

■ Den samhällsekonomiska nyttan beräknas till 6 900-8 900 kronor per insats, eller 1,6-2,1 miljoner totalt för alla insatser.

– Eftersom kostnaden för Fip i alla insatser är 150 000 kronor innebär det att varje satsad krona ger 10-14 kronor tillbaka, säger Hermansson.

Målet med Fip i hela Jönköpings län är att kunna göra

släckinsats med handbrandsläckare, ge första hjälpen åt skadade, första omhändertagande vid trafikolyckor och drunkningar.

– Vi går inte in i rökfyllda rum, det betonar vi på våra utbildningar. Egentligen är jag som Fip allmänhetens förlängda arm med professionell prägel.

Men det hindrar inte att man gjort insatser vid bostadsbränder.

– Det har hänt att vi kommit två Fipar med två släckare och kraftigt dämpat en utvecklad brand och underlättat för rökdykarna.

På Jönköpings Fip-utbildningar får varje styrkeledare åka på fyra olika larm för att lösa uppgifter och ges 3 minuter och 40 sekunder försprång före övriga.

Hermansson fick på Brandbefälsmötet i Helsingborg frågor om risker med att vara ensam på skadeplats och vad han kan göra.

– Jag har varit på trafikolyckor fem-sex minuter före övriga styrkan. Då använder jag min erfarenhet och sunt förnuft. Man hinner hämta in många uppgifter på olycksplatsen. Det har dessutom en lugnande inverkan på skadade som är imponerade av att vi är snabba. Att någon kommer fram snabbt är oerhört viktigt.

Storstockholms brandförsvaret har infört en differentierad styrka i centrala stan. En person per styrka har plockats bort från tre stationer och samtidigt åker istället tre personer, en förman och två rökdykare, i en mindre bil från Johannes

Anders Axe och Peter Koskenkorva åker i snabbinsatsstyrka i centrala Stockholm och tycker de avlastar övriga styrkor.

FOTO: PER LARSSON

brandstation.

När satsningen drogs igång var målet att förkorta insatstider, komplettera andra stationer och användas som första enhet på 20 procent av larmen. En första uppföljning visar bra resultat.

Anders Axe och Peter Koskenkorva ingår i styrkan som anlånt först på 46 procent av de 200 larm de åkt på.

– Vi har eller kunde haft möjlighet att lösa 88 procent av larmen. Det som hindrat oss ibland är att vi saknar nycklar till fastigheter, säger Anders Axe.

Trafikolyckor och byggnadsbränder är de vanligaste larmen. Det finns ännu ingen utvärdering som visar om satsningen minskat skadorna.

– Men vi avlastar verkligen de tre övriga stationerna. Vi kan påbörja insats och kapa tider åt huvudstyrkan. Många gånger har vi kunnat meddela bakåt att de kan vända hem igen, säger Peter Koskenkorva. I början var det en omställ-

ning för brandmännen att hitta sin roll när man är en minut före huvudstyrkan, en del uppgifter som de trodde sig kunna lösa har de inte klarat.

– Men vi känns som ett bra komplement, inte minst i innerstan som är hårt belastad. Vi klarar många smålarm själva och vid större insatser blir vi totalt tio man initialt, säger Axe.

Är det en utveckling för er?

– Ja, vi får ju hitta nya lösningar.

Att det finns motstånd mot differentierade styrkor märktes på Brandbefälsmötet där några röster höjdes med frågor om risker med klenare bemanning i utryckningsstyrkor. Axe och Koskenkorva ansåg att man inte känt sig underlägsen på något larm.

– Och de gånger vi kunde varit det har den stora styrkan varit på plats tätt inpå oss, säger Anders Axe.

PER LARSSON

Simulera för dimensionering

Ropa är ett nytt verktyg under utveckling för att optimera dimensionering av räddningstjänsten.

■ Med hjälp av simuleringar i Gis-program kan man se hur resursförändringar påverkar den egna beredskapen.

– Stationer, fordon och personal kan placeras in i en kartbild och med förflyttningar kan man se hur täckningsgraden påverkas. Det går också att se tider när första styrka och full styrka når en plats, berättar Björn Sund, MSB.

Ropa står för respons, optimering, planering och analys. Än så länge finns en prototyp.

– Vi har användare med för att verktyget ska bli optimalt. Det är användarkraven som styr.

Sund har också medverkat i en simulering av överlevande vid hjärtstopp i Stockholms län. Resultatet visar att räddningstjänstens IVPA är väsentlig.

Om bara ambulans kallas räddas 26 personer, om både räddningstjänst och ambulans larmas räddas 42 personer.

– Om de larmade enheterna är en minut snabbare räddas 31 respektive 50 personer.

Simuleringen stämmer överens med utvärderingen av Salsaprojektet i Stockholm, berättar Sund.

– Där fick alla 43 stationer hjärtstartare och bidrog till att ytterligare 16 liv räddades. Alltså samma resultat som i simuleringen.

PER LARSSON

Tema för olycksutredningar

■ MSB vill att det ska bli fart på olycksundersökningarna.

– Det är en alldeles för viktig paragraf i lagen om skydd mot olyckor för att inte fungera, säger Marianne Ståhlheim, MSB.

En ambition är närmare granskning av olyckor som under perioder upprepas.

– För att öka kunskapen vill vi analysera de händelserna särskilt.

Läs mer

Fler artiklar från brandbefälsmötet och längre versioner av vissa här på sidan finns att läsa på: www.tjugofyra7.se kategorier: räddningstjänst/brand

”Utmana formerna med hel- och deltidsbrandman”

Dags att se över hur svensk räddningstjänst är organiserad och arbetar?

Det anser Håkan Axelsson, enhetschef på MSB.

– Utmana organisationsformen med hel- och deltidsbrandman. Den frågan gäller inte minst MSB och SKL, sa Axelsson på Brandbefälsmötet i Helsingborg.

Nya lösningar för organisationen och nya arbetsuppgifter

förändrar svensk räddningstjänst. Men det finns inga utbildningssystem som hanterar nya lösningar, inga avtal som täcker annat än hel och deltid, konstaterar Håkan Axelsson.

– Jag tror samhällets samlade beredskapsfunktioner är en del av räddningsinsatsen i framtiden, den enskildes insats blir viktig. Räddningstjänstens roll är att få ihop helheten.

Axelsson menar att räddningstjänsterna måste se bort-

om 1+2, 1+4 eller vad det månde vara och anamma mer flexibla organisationer med öppenhet för förändringar. Han konstaterade att räddningstjänsten gärna slåss för IVPA, som kräver stöd från landstinget, men att man inte är lika positiv till IVPR (i väntan på räddningstjänst).

– Då säger räddningstjänsten ofta nej, det kostar pengar. Skulle kanske vara bra med lite självrannsakan där.

Kommuninvånare runt om i landet ska ha likvärdigt skydd och det kan uppnås även om räddningstjänsterna utvecklas på olika sätt. Det är snarare en fördel om man arbetar olika, anser Axelsson.

– Mångfald är också att tillåta att man arbetar olika. För att klara räddningstjänsten i glesbygd tror jag frivilliga organisationer måste nyttjas bättre. Den biten är dåligt utvecklad i Sverige.

KISTA Var finns hoten om 25 år och hur ska de hanteras? Vilka kunskapsbehov behövs? Det var några rubriker när Mötesplats Samhällssäkerhet arrangerades för första gången. 1 500 personer möttes i Kistamässan, varav seminarierna lockade 550 deltagare. Tjugofyra7 rapporterar på sidorna 12-15.

Överdriver vi betydelsen av att hålla samhället fritt från risker? Helena Lindholm-Schulz såg det som en risk.

FOTO: PER LARSSON

Säkrare men inte tryggare

Vi höjer säkerheten, eliminerar risker.

Gör det människor tryggare? Inte nödvändigtvis, det kan också ha motsatt effekt.

■ Framtidens kunskapsbehov var rubriken när representanter för offentlig verksamhet, näringsliv och forskning skulle diskutera. Det blev lika mycket ett samtal om tillståndet i dag och vart vi tycks på väg.

Åke Jacobsson, stadsdirektör i Göteborg, målade upp en mörk bild av sin stad:

– Vi ser stenar kastas mot brandmän, bilar eldas upp. Vi har en organiserad brottslighet som systematiserat rekryterar ungdomar. De bygger ett eget samhälle i samhället med egna lagar. Jag känner en stark oro för utvecklingen i vår stad.

Trygghet och säkerhet är ett begrepp. Jacobsson citerade den som "en livskvalité som främst förstås den dag den saknas". Samtidigt konstaterades att trygghet och säkerhet inte alltid går hand i hand.

– Vi lever säkrare än någonsin men upplever oss osäkrare. Det kan bero på att vi reflekterar mer, sa Helena Lindholm-

För stort fokus?

"Det finns en risk att vi överdriver betydelsen av att hålla samhället fritt från risker och att vi inte rätt kan bedöma de risker som finns."

Helena Lindholm-Schulz
forskare Göteborgs Universitet

Schulz, professor i freds- och utvecklingsforskning vid Göteborgs universitet.

Hon menade att det faktum att MSB ansågs behövas och bildades kan bidra till oron.

– Det medverkar till att vi känner att vi lever i ett osäkert samhälle.

– Det finns en risk att vi överdriver risker, att enskilda olyckor blir kriser. Det finns också en risk att vi överdriver betydelsen av att hålla samhället fritt från risker och att vi inte rätt kan bedöma de risker som finns.

– **Vad är det för samhälle** vi bygger i dag? Tänk på säkerheten på flygplatser där det läggs resurser på att granska allt ner

till tandkrämstuben. Men hoten kommer någon annanstans ifrån, sa Lindholm-Schulz.

Hon konstaterade också att skapar vi exkludering skapar vi också ett osäkrare samhälle.

– Utanförskap leder till missnöje som leder till politisk och social oro, eller till våld. Utanförskap är största risken för oro i samhället. Men jag tycker vi ska vända på resonemanget. Vi bör fråga oss vad som bidrar till fred i stället för att fokusera på vad som orsakar krig.

Britt-Marie Drottz-Sjöberg, professor i social psykologi vid Trondheims universitet, var inne på vikten av att god grundutbildning och forskning upprätthålls och utvecklas för att få ett samhälle med självständiga och kritiskt tänkande medborgare.

– I dag tycks vi förlora kontakten och förlitar oss i stället till så kallade experter. Vi behöver människor som kan sova mellan dumhet och nödvändighet.

Sven Ove Hansson, professor i filosofi vid KTH, menade att det saknas kunskap om dessa irrationella experter, eller pseudoexperter, som fenomen.

– Mest allvarig är deras närvaro inom klimatområdet. De pseudoexperter som talar emot har lyckats fördröja arbetet. I Sverige är de numera marginaliserade, men inte i USA. Vad driver de som far med falsk flagg, varför syns de så mycket och hur lyckas de ta så stor plats i media?

Hansson listade fler områden där han saknade kunskap, och alltså såg ett behov för framtiden.

Ett av dem var vilka säkerhetshöjande åtgärder som ger effekt?

– Öka forskningen där. Inom säkerhet ska forskningen vara praktiskt nära och kräver samarbete med praktiker. Det är inget att skämmas för att den är praktiskt relevant.

Åke Jacobsson ville ha radarspaning mot nya kriser och listade därtill en rad ämnen han efterlyste ökad kunskap om: terror, sociala medier, arbetsmiljö, hur trygghet återskapas efter långsiktiga konsekvenser, instrument för ekonomisk bedömning av åtgärder inom trygghet och säkerhet och ledning i kriser.

– Hur duktiga är vi på att leda kriser när fler organisationer

blir inblandade? Och hur kan vi säkerställa att våra ledare klarar riktigt svåra kriser.

Flera poängterade att forskning inom säkerhetsområdet behöver vara behovsanpassad.

– Säkerhetsforskningen måste också göra nytta för användarna, inte bara i systemen vilket är en tendens, sa Lars Jernbäcker, affärsutvecklingschef för civil säkerhet på Saab.

– Men vem vet vad som är till bäst gagn på sikt, forskare eller samhället? Det kan vi bara komma fram till i samtal, sa Helena Lindholm-Schulz.

Hon poängterade också forskning av nyfikenhet behövs.

– Ett exempel är forskning om islamologi som redan fanns, efter 11 september 2001 blev den intressant.

Åke Jacobsson gav exempel på ökade samtal mellan praktiker och forskare, att man i Göteborg bjudit in forskare när olika samhällsfunktioner haft gemensamma möten.

– Vi har diskuterat vilka behov av kunskap som finns och forskningen har då ändrat riktning. Det behöver inte vara krångligare än så.

PER LARSSON

Katastrofer spås bli fler och värre

Katastroferna blir svårare, det kan bli matbrist och skillnaden mellan fattiga och rika ökar.

Framtidsutsikterna är inte helt positiva, när några sakkunniga sjar.

■ Framtidens utmaningar på 25 års sikt var rubriken.

Margareta Wahlström, biträdande generalsekreterare för FN:s katastrofriskarbete, såg framför sig att det blir mer av det vi redan har, allt blir mer extremt.

Klimatet, fler katastrofer och global oförmåga att bekämpa fattigdom lyfte hon som tre övergripande risker.

– Om 25 år har vi ackumulerat mer risk. Skogsbränder, jag har sett dem i Ryssland och Australien, ser jag som ett av de stora hoten mot våra fysiska samhällen. Vi klarar inte att hantera dem.

Wahlström konstaterade att redan i dag motsvarar katastrofer i kostnad Kina sex procent av landets BNP, vattenbrist tre procent.

– Vi måste titta mer på vad som är stora problem, vad som hindrar oss. Det är inte brist på pengar, men vi måste få institutioner att samarbeta effektivt.

Kevin Noone, professor i tillämpad miljövetenskap vid Stockholm Resilience Center, noterade att vi nu är sju miljarder människor på jorden, om 25 år nio miljarder.

– I dag producerar vi mat för alla, problemet är att inte

all mat når fram. Hur ska vi klara det till nio miljarder?

Han tog som exempel att 80 procent av all vild fisk är maximalt utnyttjad eller överutnyttjad, att nästan all kväve som produceras också förbrukas. 40 procent av landytan används för att producera mat, resten utgörs till stor del av regnskogar, öknar, tundror och skogsområden.

– Vi behöver därför mindre resurskrävande dieter. Och att minska att mat går förlorad, i dag går 20-30 procent av maten förlorad, bland annat på grund av transporter som inte når fram.

Tomas Ries, lektor vid Försvarshögskolan, ansåg att de trender vi i dag ser i de flesta fall är oroande.

– Det är viktigt att hålla den globala ekonomin igång. Kraschar den, då kraschar allt och vi riskerar gå tillbaka till ett tragiskt, fattigt samhälle.

Sårbara system, växande brist på råvaror och ekonomisk turbulens var några av Ries hotbilder.

Han konstaterade att utvecklingen i Asien leder till en växande global medelklass, vilket är bra. Men också att klyftan mellan fattiga och rika ökar, vilket kan ge turbulens.

– Eliten som styr har världen har också blivit mer diversifierad, G7 har blivit G20. Det kan göra det svårare att nå konsensus, vilket kan leda till toppstyrning eller i värsta fall krig.

PER LARSSON

Tjörn blev klokare av Wis

■ Oljan som flöt in på västkusten orsakade omfattande arbete för Tjörns kommun.

Men en del arbete underlättades av kommunens rutiner att arbeta i Wis.

– Det skulle underlättat ännu mer om fler använde Wis, säger räddningschefen Carl-Ian Bissmark.

Upp mot 1 000 ton olja kom in i svår terräng med 50 större eller mindre öar.

Kommunen hade hjälp av MSBs samtliga oljedepåer, Kustbevakningen, polis, militär och andra räddningstjänster deltog i arbetet.

Tjörns rutiner att använda Wis, nationellt webbaserat informationssystem, under-

lättade ansåg Bissmark.

Kommunen använde Wis som loggbok, de som följde loggen var uppdaterade.

– Det gjorde att militärens taktiska stab i Stockholm kunde följa vad vi gjorde, ansvariga i vår egen kommun likaså och informationsansvariga kunde använda anteckningar i Wis för att ge uppgifter till media. På så vis slapp vi en massa samtal.

Dock var det inte alla som läste i Wis.

– Det fanns kommuner som ville ta del av vår information. Läs i Wis sa vi, det har vi inte sa de. Det gjorde att vi fick mejla och faxa och det stal en del tid från oss.

Statssekreterare Håkan Jevrell (till höger) poängterade att ansvarsprincipen är grundläggande för krisberedskapen, men att det också finns en skyldighet att samverka. Här försöker han tillsammans med bland annat Helena Lindberg i en översvämningsmodell rädda Karlstad från att dränkas av Klarälven.

FOTO: GUNNO IVANSSON

– Med ansvar följer skyldighet att samverka

Ansvarsprincipen är grundläggande. Det betyder dock inte att man behöver göra allt själv – ta hjälp, samverka.

Den viktiga grundprincipen för krisberedskap skickade statssekreterare Håkan Jevrell med deltagarna på Säkerhetsmässan i Kista.

■ Mässan var den första i sitt slag för att skapa en mötesplats för alla som arbetar med samhällsskydd och beredskap. Bakom mässan stod myndigheter, Sveriges kommuner och landsting, företag och branschorganisationer.

I sitt inledningsanförande tog MSBs generaldirektör Helena Lindberg upp att en stor del av den samhällsviktiga verksamheten som el, tele, drivmedelsförsörjning, livsmedel, transporter med mera sköts av privata aktörer.

– Den stora utmaningen i dag är att få till god samverkan mellan offentliga och privata aktörer. Det är avgörande för att öka förmågan att förebygga och hantera en oväntad större händelse.

Därför behövs forskning och utveckling, gemensamma begrepp och standarder som kan bidra till en mer effektiv samverkan. Därför behövs också fler mötesplatser så att fler aktörer träffas över det gemen-

samma ansvaret.

Den snabba tekniska utvecklingen har medfört nya hotbilder och gjort säkerhetsarbetet till en internationell angelägenhet.

– En av de intressantaste frågorna är inte bara hur vi klarar oss nu eller de närmast åren – utan hur ser utmaningarna ut som ligger framför oss om 15, 20, 25 år?

Statssekreterare Håkan Jevrell poängterade i sitt tal insikten om det egna ansvaret. Regeringen har förtydligat ansvarsprincipen och det betyder att den som känner sin verksamhet bäst vid normala förhållanden också ska ansvara för den i kris.

– Men i detta ligger också den tydliga skyldigheten att samverka med andra. Prestigetänkande som förhindrar samverkan kan riskera människors liv och hälsa, säger Håkan Jevrell.

Att få en uppfattning av vad som sker, vad andra berörda myndigheter gör eller inte gör, är många gånger avgörande för hur en kris hanteras. Händelserna utvecklas till kriser när ansvariga myndigheter eller organisationer handlar under stor press.

– En personlig erfarenhet jag har från mitt arbete med dessa frågor i regeringskansliet är att myndigheter och organisationer under press gärna sluter sig

och fattar kortsiktiga beslut, och emellanåt, dåliga beslut. Här har MSB en väldigt viktig roll i att stötta.

Förmågan att förebygga och hantera allvarliga händelser och kriser ständigt behöver utvecklas.

– Försvarsmaktens resurser utgör också ett stöd inom samhällets krisberedskap och den reformering som vi nu genomför av det militära försvaret kommer naturligtvis att öka tillgängligheten och öka försvarsmaktens möjlighet att ge stöd till det civila samhället, säger Håkan Jevrell.

Socialdemokraterna har aldrig släppt tanken på en krisledande myndighet och försvarsutskottets ordförande, socialdemokraten Peter Hultqvist, vill se en total översyn av säkerhetspolitiken.

– Ett sätt att stärka krisberedskapen är att det vid stora nationella kriser inrättas en särskild krisledningsmyndighet som tar ansvaret. Vi vill lyfta en sån fråga i en större säkerhetspolitisk utredning eller beredning. Det behövs, menar vi, en säkerhetspolitisk beredning som går igenom hela situationen när det gäller hur vi ska utveckla krisberedskapen och hur vi ska organisera vårt samhälle, säger Peter Hultqvist.

GUNNO IVANSSON

Frivilliga viktig resurs

■ I Norges Røde kors jobbar alla gratis

I Norge spelar frivilligorganisationer en mycket större roll än i Sverige vid kriser och olyckor.

Vid händelserna på Utøya bemannade norska Røde kors ambulanser och fick den hedersamma, men tunga uppgiften att stötta anhöriga som besökte ön.

■ – Det som är speciellt i krisberedskapssammanhang är att vi har egna lokaler, egna ambulanser, reservambulanser, bussar, snöskotrar. Vi är en del av den norska räddningstjänsten och när människor försvinner i fjällen är vi den viktigaste för att hitta saknade personer. Vi har en professionell men frivillig beredskap, säger Øyvind Bruflat, Norges Røde kors.

Och kanske ännu mer speciellt, ingen är avlönad, inte ens högste chefen. Alla 40 000 frivilliga jobbar gratis.

Redan fem minuter efter att bomben exploderade fick Røde kors en förfrågan om att bemanna alla era reservambulanser. Det gjorde att larmcentralen kunde skicka alla sina resurser till Utøya och Oslo.

Vid Utøya tog sig Røde kors direkt an viktiga uppgifter.

– Vi startade omsorgsgrupper på hotellen dit det kom stora grupper anhöriga. Det fanns professionella på plats, men de flesta var inte i behov av professionellt stöd utan ville ha någon som kunde lyssna, visa var toaletten fanns. Såna här enkla saker var det viktigaste för de anhöriga i den här fasen.

På flera orter runt om i Norge öppnades Røde kors-hus som fungerade som samlingspunkter där det bjöds på kaffe och där särskilt ungdomar samlades.

– Så blev vi då tillfrågade om omsorgsstödet: kan ni skaffa 90 frivilliga som ska vara på Utøya

19 augusti när de anhöriga ska besöka platsen där deras kära hade blivit skjutna?

Förfrågan kom från Justitiedepartementet och MSBs motsvarighet DSB. Skälet till att valet föll på Røde kors är att de har den organisation som krävdes. Man började omedelbart ringa runt till frivilliga för att hitta de 90 som var lämpade för uppgiften.

– Vi skulle ut dagen innan för att bekanta oss med ön och på kvällen ringa de anhöriga och säga: Hej, jag heter Øyvind. Jag ska vara din värd i morgon och vill gärna träffa dig. Några blev arga, jag vill inte ha någon guide. Jamen, jag ska inte guida dig, bara visa dig praktiskt.

– Det fungerade otroligt bra. Vi fick så positivt gensvar och jag är säker på att av de 90 är det hälften som fått vänner för livet, berättar Øyvind Bruflat.

Efter Utøya-händelsen har mängder med människor anmält intresse av att gå med i Røde kors. Alla kan bli medlemmar, men alla kan inte bli en aktiv frivillig.

– Många tror att frivilliga är en grupp människor utan kunskaper. Det är de självklart inte. Av våra frivilliga på Utøya fanns det läkare, en professor, många sjuksköterskor, bilmekaniker men det var också arbetslösa.

Røde kors intervjuar och gör tester för att hitta lämpliga.

– Vi måste kvalitetssäkra och hitta vuxna människor. Det var nästan ingen av våra 90 stödpersoner på Utøya som var under 40 år. För detta är inte för alla, att man är en frivilligorganisation betyder inte att det saknas kvalitet. Vi måste ha utbildning och handplockning av folk annars skulle det inte fungera särskilt bra, säger Øyvind Bruflat.

GUNNO IVANSSON

Beredskapen är professionell, men frivillig. Øyvind Bruflat, Norges Røde kors, berättade om en organisation som har egna ambulanser och är en viktig del av norsk räddningstjänst

FOTO: GOMER

Socialt svåra händelser kan påverka mer än katastrofer

■ Ann Enander, forskare på Försvarshögskolan, reflekterade över vad det är som gör att vissa händelser blir särskilt svåra, men också kring hur man kan stödja ett helt samhälle i chock.

Hon berättade om en studie för några år sen som följde upp

översvämningar och stormar i några svenska kommuner.

– Det slog oss gång på gång när vi gjorde intervjuer att de som hade haft att hantera händelserna sa att det här var väldigt jobbigt, men ingenting mot när vi hade mordet på den lilla killen.

Händelser som är socialt svåra och som känns i magen är när unga drabbas, förtroendeförhållanden som bryts, brott och övergrepp mot barn.

– Vi tenderar att tänka på de stora katastroferna, men lokalt har de här händelserna en oerhörd påverkan på hela samhäl-

let. Det som man beskrev var att helt plötsligt stod vi inför att hantera ett helt samhälle i chock. Alla kände sig berörda.

Att hantera en sån situation handlar om att ge tilltro, uthållighet, motståndskraft, få människor att känna att det här kommer vi faktiskt att klara av.

– Mitt budskap är att vi har mycket att lära inte bara om omhändertagande av drabbade utan också om ledarrollen för ett samhälle i chock. Hur mycket av detta tar vi upp och resonerar kring i samband med övningar? undrar Ann Enander.

GUNNO IVANSSON

Jens Stoltenberg håller tal under en nationell minnesstund i Oslo Spektrum.

FOTO: CORNELIUS POPPE/SCANPIX

Norsk empati samlade landet

Norska regeringen gjorde allt rätt efter Utøya, precis som svenska regeringen gjorde det mesta fel efter tsunamin i Thailand 2004.

Det handlar om kriskommunikation, för åsikterna står två professorer.

KRISKOMMUNIKATION

■ Brigitte Mral, professor i retorik konstaterar att norske statsministern Jens Stoltenberg lyckades fånga upp känslorna på rätt sätt, förmedla empati och trygghet och att allt var genomtänkt och organiserat från början.

– Tal till folket är gammalt, det har hållits sen antiken. Men det är radikalt att gå tillbaka till det. Nu lyckades man samla folket kring gemensamma värderingar. Man avstod också presskonferenser som är oroliga tillställningar. Polisen fick hålla dem. Stoltenberg talade till folket med avsikten att förmedla lugn, trygghet och värdighet.

Lars Nord, professor i journalistik, var inte lika imponerad över rapporteringen i svenska medier.

– Under första dygnet höll inte nyhetsförmedlingen den kvalitet man kan kräva. Rapports första sändning var sju minuter lång, tre minuter av det satt en reporter i studion och svamlade. Visst, det finns tidspress. Men källkritiken är ännu viktigare i en krissituation.

Om norska regeringen fick bra betyg för hur sommarens tragedi hanterades kom inte den svenska regeringen undan lika bra 2004 efter tsunamin i Thailand då över 500 svenskar omkom.

– Jag tror den kommunikationskollapsen var en orsak

till socialdemokraternas valförlust 2006. Utrikesministern, statsministern och UD förlorade förtroendet hos folket. I stället fick andra kliva in och fylla tomrummet, exempelvis Fritidsresor och Räddningsverket, såna som utförde något, sa Lars Nord.

Brigitte Mral jämförde med Tyskland där regeringen fick högt betyg av folket för hur man hanterade tsunamin.

– Hela regeringen var på plats och visade upp sig, visade empati och gav öppen information. Man försökte framstå som tillförlitliga, att man sa allt man visste.

Vikten av att välja rätt ord och att framföra dem på rätt sätt betonades.

– Kriskommunikation handlar om att lugna, att få folk att känna sig trygga och få dem att agera rationellt. Då är ord viktiga, sa Mral.

Att tala från hjärtat i stället för fyrkantigt byråkratiskt är en konst. Och ofta mer planerat än det kanske låter.

– Churchill sa att ett improviserat tal kräver tre veckors förberedelse. Och för att improvisera krävs mycket kunskap i bagaget.

En liten mindre kris på senare tid har uppstått kring vårdföretaget Carema. Lars Nord konstaterade att regeringen, som står bakom privatisering av offentlig verksamhet, insåg risken att bli indragen i kritiken och därför agerade snabbt och med tyngd.

– Det togs kraftfullt avstånd från det som hänt. Regeringen skickade fram det tunga artilleriet med populäraste ministern Anders Borg i spetsen, och man lyckades gå fri från kritik.

PER LARSSON

”Bäst i IT-världen”

■ Med säker användning ska målet nås

– Sverige ska bli bäst i världen att dra nytta av digitaliseringens möjligheter.

Det sa IT- och energiminister Anna-Karin Hatt på Samhällssäkerhetskonferensen.

■ – Vi vet att vi ligger bra till inom många områden, men ska bli bättre. Om vi axlar ansvaret för att få säker användning av tekniken, då kan vi bli just bäst i världen.

Ministern konstaterade att mycket av vår tillväxt drivs av IT, och för att den utvecklingen ska fortsätta krävs att människor känner trygghet i tekniken.

– Vi måste kunna lita på att patientjournaler bara läses av behöriga, att kontonummer inte hamnar hos personer med ondskefulla avsikter. I det arbetet har vi alla ett ansvar.

Det handlar om rätt förhållningssätt till tekniken. Att se möjligheterna, fördelar i effektivitet och ekonomi, men samtidigt vara medveten om riskerna.

– Vi måste stärka vår kunskap att möta de risker som följer i teknikens spår. Att balansera integreringen med de sårbarheter det ger är en nyckelfråga. I dag är informations-säkerhet en självklarhet när vi diskuterar krisberedskap, eftersom en incident skulle drabba många.

IT- och energiminister Anna-Karin Hatt tror på en ledande position för Sverige i IT-världen om vi tar ansvar för säkerheten. FOTO: GOMER

Anna-Karin Hatt konstaterade att de som spår framtiden ofta blir utskrattade i efterhand, men att man ändå måste försöka.

– Vi måste vara ödmjuka och inse att vi inte har alla svar, men vi vet att sårbarhet och utsatthet inte minskar. IT-angrepp kan komma från vilken del av världen som helst. Och det är inte alltid vi vet om att de hänt.

Att vara bäst i världen innebär också att synas internationellt, att fortsatt vara efterfrågad partner.

– Vår förmåga att utveckla verktyg ger förutsättningar att hävda våra intressen internationellt. Vi måste hela tiden se till att informationssäkerheten förstärks. Det kräver ett

helhetsperspektiv eftersom de kritiska infrastrukturerna blir allt mer komplexa och gränslösa, systemen mer kraftfulla och sofistikerade. I det här arbetet tycker jag MSBs initiativ till informationssäkerhet.se är utmärkt.

Är det något som oroar dig inom området?

– Medborgarens upplevelse av trygghet. Vi måste få en ordning där enskilda inser att de måste ta hand om sig själva. Det läggs ut mycket på Facebook och det finns kvar där. Ungdomar lämnar ut mycket om sig själva och ställer samtidigt krav på sin integritet, det hänger inte ihop riktigt.

PER LARSSON

Botkyrka sårbart för värmebölja

Konsekvenserna av klimatförändringar kan få fler effekter än höjt vattenstånd.

Botkyrka kommun har konstaterat att 25 procent av invånarna är sårbara för en värmebölja.

■ – Klimatanpassningen är bara i början. Vi kommer i framtiden ta beslut vi i dag inte kan tänka oss, säger Annika Carlsson-Kanyama, forskningschef på FOI.

Det blir varmare, häftiga regn och översvämningar blir vanligare. Det är vad som väntar oss.

I en undersökning säger 25 procent av kommunerna att de jobbar med frågorna i stor utsträckning, ungefär lika många att de inte är övertygade om att kommunen behöver anpassa sig inför klimatförändringar.

MSB har analyserat effekterna av kraftigt höjd vattennivå i Mälaren, konsekvenserna har brutits ner till enskilda vattenverk.

Susanne Edsgård, MSB, fick frågan om det höjt medvetandet, om åtgärder vidtagits.

– Kommunerna har börjat analysera effekterna, svarade hon.

Annika Carlsson-Kanyama påpekade att det finns arbete runt om i världen att ta intryck av.

– I Vietnam har varje region sin anpassningsplan. Filippinerna och Tanzania ser förändringar och agerar. Frankrike har analyserat olika nivåer av värmebölja och vilka åtgärder de kräver.

Botkyrka har alltså också titat på konsekvenserna av lång-

varig värme. Definitionen för värmebölja är dygnstemperatur på 22-23 grader i två dygn.

– Den nivån innebär att man har runt 35 grader mitt på dagen. Då är 22 000 av våra invånare sårbara, 2 000 av dem finns i omsorgen. Andra kan vara sårbara på grund av ålder, medicinering eller någon form av diagnos, säger Ingrid Molander, miljöchef i Botkyrka.

Annika Carlsson-Kanyama konstaterade att när klimatförändringar diskuteras tänker man ofta infrastruktur och översvämningar.

– Men förändringarna kan ge andra effekter och det är viktigt att bjuda in omsorg och skola. Klimatanpassning handlar inte bara om att bygga saker, det handlar också om mjuka frågor.

PER LARSSON

LINDSTRÖM

UR KLACKAMO DAGBOK

Tisdag 19 maj

Uppsnappat av Gunnar Persson

Från serietidningen 91:an nr 11 år 1987.

© EGMONT

**God Jul
och
Gott Nytt År**
önskar
redaktionen

Alla släckte ljusen

Statistiken säger att bostadsbränderna ökar med 40 procent under december månad.

Men inte i karlstadsregionen, där hade räddningstjänsten inte en enda utryckning till ljusrelaterade bränder förra året.

– Det är säkert en massa tillbud ute i stugorna, men i kombination med tidig upptäckt och att folk är på plats och kan göra en egen insats kommer det aldrig till vår kännedom, säger Lars Wendel på Räddningstjänsten Karlstadsregionen.

Efter att i flera år tillsammans med Brandskyddsföreningen i Värmland gjort kampanjer med både förmaningar och pekpinningar kände han att det var dags att vända det till något positivt och ändå behålla budskapet.

– Vi måste ju tala om hur duktiga människor är. Med tanke på alla miljoner ljus som tänds under december så är människor väldigt duktiga, de tar ett stort ansvar.

Han tog kontakt med tre killar på Älvkullegymnasiets mediprogram som belönats av kommunen för en film om ren luft. De

kom snabbt överens om en idé och resultatet blev filmen Jag släckte ljusen!

Brandskyddsföreningen centralt och MSB nappade och förutom på deras webbplatser visas den i landets alla ICA Kvantum-butiker. Den går på sju TV 4-distrikt, SF Bio, radio och Kanal 12 i Karlstad och räddningstjänstens egen Youtubekanal www.youtube.com/raddningskarlstad.

– Efter tio dagar hade den 14 000 visningar, säger Lars Wendel.

Mobilen ringer ofta hos brandman Reine Carlsson. Efter Backabranden i Göteborg när 63 ungdomar omkom blev han en efterfrågad föreläsare om sina upplevelser och har nu skrivit en bok.

FOTO: GUNNO IVANSSON

Backabranden blev vändpunkt

Kvällen 29 oktober 1998 var han förste rökdykare att ta sig in i byggnaden vid Backabranden.

Den ödesdigra oktobernatten förändrade allt inte bara för offren och deras anhöriga utan även för brandman 248 Reine Carlsson.

■ 63 ungdomar omkom vid branden i Makedoniska föreningens lokaler på Hisingen och för brandmännen blev det en svår och traumatisk insats. Hos allmänhet och kollegor inom andra räddningstjänster fanns ett stort behov att få veta hur man hanterade alla svåra situationer som uppstod.

För att brandmännen skulle få lite andrum och chans att bearbeta sina upplevelser beslöt ledningen att man inledningsvis skulle säga nej till medier. Till slut blev trycket för hårt och Reine Carlsson utsågs att medverka i tv.

– Det gick bra och efteråt fick jag en förfrågan från dåvarande fackordföranden i Göteborg, Björn Bävermalm, om att hål-

la ett föredrag i Norge. Det blev tre stycken till slut.

Första föredraget höll han i Oslo inför 328 personer och märkte att han kunde fånga en publik. När han kom hem bokade Räddningsverket ett föredrag och därmed var bollen i rullning.

– En kommpis sa att Reine, du kunde blivit präst. Jag är inte den typen, men kände att jag ville göra något annat och 1999 tog jag tjänstledigt och åkte runt och höll föredrag.

Två år senare började Reine studera – på högskola. Efter två och ett halvt år hade han en magisterexamen i pedagogik och kandidat i sociologi. Dessutom läste han olika kurser bland annat psykologi beteendevetenskap och hållbar utveckling.

Sedan 1999 driver Reine ett eget aktieföretag, där han utöver föredragen även har gjort konsultjobb inom chefsutveckling och konflikthantering.

– Jag har hållit omkring 400 föredrag på alla möjliga ställen och i samband med mina framträdanden har människor bör-

Ser framåt

”Jag har pratat med andra killar i kåren, det är så det går till i vårt huvud nånstans: ja, ibland går det bra. Man ser framåt och kommer i håg det som gick bra.”

Reine Carlsson, brandman

jat fråga: när kommer boken? Till slut tänkte jag att jag får väl börja skriva så jag satte mig ner och började planera vad boken skulle ha för inriktning.

Efter åtta månader var boken klar och släpptes vid bokmässan i Göteborg nu i höstas. Den tar sin utgångspunkt i branden och varvas sedan med privata och yrkesmässiga upplevelser, inte bara som brandman utan även som ambulanssjukvårdare.

En del händelser är djupt tragiska, varför berätta om dessa? Reine Carlsson säger att han

vill uppmärksamma människor på det här med bemötande och bekräftelse. Ser du nåt bra – säg det då. Vi behöver höra och läsa goda saker säger han.

– Om vi tittar på de tragiska händelserna som finns i boken, så har jag funderat på de som drabbats. Föräldrarna vid en drunkning jag skriver om i boken gör ju nåt bra för sina barn, men så händer nåt oförutsebart. Bekräfta dem, ni gjorde nåt bra, tyvärr hamnade ni i vägen för nåt hemskt som inte kunde förutses.

Både i föredragen och i boken berättar han om en svår vallsituation han hamnade i när han som rökdykare klev in i den brinnande och rökfyllda lokalen på Backaplan. Han upptäcker en liten flicka som lever, men för att kunna rädda henne uppför stegen tvingas han hålla ifrån sig en pojke som förtvivlat griper tag i hans kläder.

Drabbas man inte av samvetskväl efter sånt?

– Nej. Jag bara hoppas att han kom ut med livet i behåll. Jag har vänt på den steken – Linda

kom ut. Jag har pratat med andra killar i kåren, det är så det går till i vårt huvud nånstans: ja, ibland går det bra. Man ser framåt och kommer i håg det som gick bra.

Reine Carlsson är 53 år och har arbetat som brandman i 32 år. Sedan fyra år tillbaka jobbar han heltid på Torslanda i Göteborg. Nu har han två-tre föredrag i månaden.

– Trodde inte boken skulle bli så väl mottagen; att folk skulle ringa och köpa tio för att ge bort i julklapp eller att jag skulle få sitta en hel dag i ett köpcenter och signera.

Han har redan börjat fundera på en uppföljare.

– Jag ska försöka skriva en bok till, vad den ska handla om vet jag inte riktigt idag. Möjligen kan det bli en skönlitterär fiktion där jag kopplar ihop autentiska möten med människor som kommer att ingå i en slags berättelse, eller en bok som är av skönlitterärt slag och handlar om organisationsproblematik säger Reine Carlsson.

GUNNO IVANSSON

Konvojledaren Jeanty Aristide framför två av de lastbilar som rullar ut på svårtillgängliga vägar för att hjälpa haitier. Här befinner vi oss inne i Gonaïves.

Sargat land behöver kurs

HAITI · Snart två år sedan jordbävningen. Haitis återhämtning går långsamt. För att utvecklas måste landet få kraft, inte fastna i bistandsberoende.

■ Solen gassar och en hinna av damm täcker stan. På den dagliga marknaden säljs vad du vill under blekta parasoller eller liggande direkt på marken. Kommersen är inte påtaglig.

Gonaïves i norra Haiti känns slitet och trött. Samtidigt är staden betydelsefull, inte minst historiskt.

Det var här den självständiga staten utropades 1804 när fransmännen sparkades ut. 200 år senare ledde rebellstyrkor våldsamma upp-

lopp riktade mot dåvarande presidenten Aristide.

Hans namn är vår frivillige ciceron. Det här är Jeanty Aristides stad, drygt 100 000 invånare och administrativt centrum i regionen Artibonite.

Gonaïves drabbades inte av jordbävningen 2010. Men hösten 2008 svepte orkanen Hanna in med kraftiga översvämningar som följde. Naturkatastrofen tog 500 liv och gjorde närmare 50 000 hemlösa i området.

– Under några dagar var vattennivån sex meter hög inne i stan, berättar Jeanty Aristide.

Stan ligger i en dalgång omgiven av höga berg. Översvämningar är ett konstant hot under orkansäsongen. Även 2004 var det en svår höst med jordskred in mot stan.

Effekt

”Det sägs att hälften av barnen inte skulle skickas till skolan om det inte gavs mat.”

Niclas Stejre, platschef Gonaïves

Då kan man förstå att Jeanty ler åt anmärkningen att det är dammigt. Torka är bättre än översvämning.

Svenskarna kallar honom för John T, på MSBs lokalkontor är han konvojledare för 28 chaufförer och även reservdelschef.

– Vi är behövda och folk är tacksamma när vi kommer. Många i regionen saknar fortfarande bostad och försörjning efter orkanen för tre år sedan, säger han.

WFP (FNs livsmedelsprogram) driver ett transportnätverk där humanitära organisationer erbjuds att delta. Det innebär att inte bara mat transporteras, det kan lika gärna vara medicin eller byggmateriel.

Uppdraget för MSBs lastbilsflotta är att köra där lokala entreprenörer inte tar sig fram. De

FOTO: PER LARSSON

Från toppen

1: Niclas Stejre, ansvarig för lastbilsflottan i Gonaives, ska på ledighet och lämnar över till Peter Tegerup.

2: Däckbyte efter vägen. Reparationer hör till vardagen.

3: Fyra Toyotabilar har väntat sedan i april på rätt skyltar för att kunna användas.

FOTO: PER LARSSON

mot framtiden

14 amerikanska M6orna är inte moderna, men de klättrar bra i allsköns terräng. Dock medföljer reparationsbehov. Att ha tillräckligt antal bilar startklara varje dag är huvuduppgiften.

– Vi kanske har två bilar i veckan som behöver bogseras hem. Ofta är det kardanfel, i dag har ett hjullager skurit. Av säkerhetsskäl försöker vi att inte reparera på plats. En lastbil fullastad med mat som står efter vägkanten på kvällen, det kan vid fel tillfälle vara farligt, säger Niclas Stejre som ansvarar för lokalkontoret.

FN bedömer inte Gonaives som riskfritt, FN-personal ska inte röra sig ensamma ute när det är mörkt. För Niclas Stejre, som ensam svensk på plats, innebär det ett ganska ensamt och isolerat liv. När han stänger för dagen är hotellet eller gymmet på FN-basen egentligen

de enda alternativen.

– Arbetsmässigt har vi sämre resurser, det är närmast omöjligt att få tag i reservdelar. Vi har sällan tillgång till internet, vilket innebär att jag ofta missar information från WFP eller får den försent. Samtidigt finns det en skönhet med att jobba ute i landet. När något blir bra är det teamet och jag som gjort det, och det är inte lika mycket byråkrati här som i Port-au-Prince.

Känner du att ni gör nytta?

– Vi kör ut mycket mat. Det är inte svält-hjälp, men vi kör ut mat till skolor och det sägs att hälften av barnen inte skulle skickas till skolan om det inte gavs mat.

Så indirekt bidrar ni till att fler får utbildning?

– Det kanske man kan säga.

Vägen ner till Port-au-Prince är inte bra,

Byråkrati
"WFPs trögare regelverk är en utmaning för OSS."

Martin Fredriksson,
 ekonomiansvarig

men hygglig. 16 mil avverkas på tre timmar genom ett varierande landskap. Vakravyer med kuperade och bördiga områden skiftar lika snabbt till ökenartade och ogästvänliga. Tydliga effekten av skogsskövling.

Den larmiga huvudstaden kan liknas vid ett fungerande kaos. I denna röra är MSB-styrkans ambitioner effektivitet och resultat. Det finns hinder på vägen. Lokala intressen underlättar inte alltid biståndsarbetet, korruptionen är vardaglig och FN-byråkratin stundom svårforcerad.

– Totalt sett tror jag vi gör ett väldigt bra jobb. Personalen är kompetent, vi levererar det vi ska och med hög kvalitet, säger insatschefen Peter Wisseng.

Avtalet med WFP innebär i enkla

Gatuliv i Gonaïves. Haiti är det absolut fattigaste landet i Amerika. Före jordbävningen levde mer än halva befolkningen på mindre än en dollar om dagen.

➔ drag att MSB driver lastbilsflottan och dess verkstad. Förutom den utsända styrkan på elva personer är chaufförerna anställda av MSB, mekanikerna av WFP. – Intressant är att vi hjälper dem mer än avtalet säger, både ekonomiskt och med praktiska lösningar. Samtidigt tycker WFP att vi är dyra, krångliga och ställer krav. För oss är det trögheten att genomföra idéer som irriterar. Det är inte bara att lyfta telefonen och fråga om vi ska göra detta. Allt ska förankras väl, det mejlas i mängder och när det ska gå kopior till alla möjliga tar det tid att få saker gjorda, säger Wisseng.

– **Samtidigt stressar vi dem** för att vi ska kunna göra det de bett oss göra. Jag tror det är nyttigt för WFP att höra det. WFPs trögare regelverk är en utmaning även för oss. Vi är generellt sett mindre byråkratiska och kan lösa saker smidigare, säger ekonomiansvarige Martin Fredriksson.

En orsak till trögheten är WFPs upphand-

lingsregler som innebär att alla inköp över 200 dollar måste på offert till minst tre leverantörer. Ibland löses det praktiskt genom att den svenska styrkan fixar inköpen för att snabba på takten.

– Vi ligger ute med stora summor åt dem. Utan vår handkassa skulle WFP gå i stöpet, säger Wisseng.

Samarbetet med lokala myndigheter har sina sidor. Ett exempel på oväntade hinder, och en smärre skandal, är fyra Toyota landcruiser som står oanvända på WFPs lagerområde.

MSB skickade ner sex bilar i april. Men bara två har fått de registreringsskyltar som internationella organisationer måste ha för att de ska få användas, vilket innebär fordonsbrist. Skälet till att lokala myndigheter inte levererat skyltar är inte klarlagt. Men en teori är att någon har intresse av att de internationella organisationerna i stället hyr fordon.

– Skulle vi hyra kostar det 4 000 dollar i veckan per bil. FN och frivilligorganisationer

**Möjligheter
"Landet har
potential. En
nyckel är infra-
strukturen."**

Peter Wisseng, insatschef

har samma problem med bilar som inte släpps ut i trafik, säger ställföreträdande insatschefen Daniel Diyabanza.

En del hyr bilar. Svenskarna har valt att inte hyra, hotar i stället med att skicka hem fordonen som egentligen ska doneras till WFP när insatsen är slutförd.

För att logistiken ska fungera krävs framförhållning, leverans av drivmedel kan ta en månad, reservdäck avsevärt längre tid.

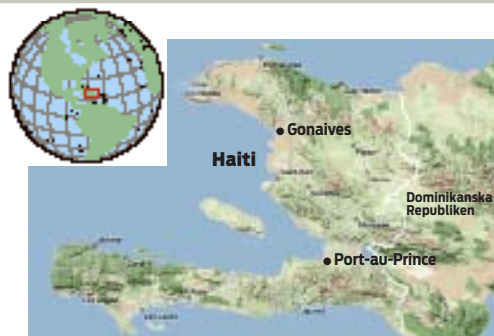
Daniel Diyabanza är huvudansvarig för samtliga fyra verkstäder som MSB driver och är om någon medveten om behovet av framförhållning. De som behöver hans hjälp är det inte alltid.

– Vi gör det vi måste göra för att få arbetet att fungera. Om ingen annan gör det är det lika bra att vi gör det, säger han.

Bränsle till fordonen är ett exempel. Istället för att tjata om dieselleveranser sköter styrkan numera all fördelning av bränsle åt WFP i Port-au-Prince, en uppgift utanför avtalet.

FOTO: PER LARSSON

Haiti utgör en tredjedel av ön Hispaniola. Dominikanska Republiken är ö-granne.

Från toppen
1: Arbete i verkstaden i Port-au-Prince.
2: Martin Fredriksson diskuterar med IT-ansvariga i Gonaïves.
3: Newman Nyathi genomför sjukvårdsutbildning med förare och mekaniker.

Sedan starten i april har ambitionen varit att höja standarden rakt över. Det kan gälla fordonskvalitén, säkerheten vid tankanordningar, anställningsrutiner.

– Nu är den fysiska biten godkänd, vi har materiel. Men vi behöver bättra på rutiner, organisation och kunskapsnivån hos lokalanställda, säger Diyabanza.

Peter Wisseng efterlyser ADR-utbildning hos förarna eftersom man numera har en tankbil för att köra ut bränsle. Andra satsningar har gjorts för att utbilda chaufförer och mekaniker. Det har getts förarutbildning, gångar inom gender och miljö. Newman Nyathi, sjukvårdsinstruktör från Zimbabwe, är vid den här tidpunkten på plats för att ge utbildning i första hjälpen till cirka 170 förare och mekaniker.

– Det är uppskattat. Några deltagare har konstaterat att om de hade vetat detta tidigare hade kanske fler liv kunnat räddas efter jordbävningen. Nu efterfrågas kunskap om hur

man hanterar olyckor med el och samt nack- och ryggskador, säger Newman Nyathi.

Det är snart två år sedan jordbävningen ödelade stora delar av Port-au-Prince. FN kallade det då den största humanitära katastrofen någonsin och många länder utlovade stöd för återuppbyggnad. Det är svårt att se att speciellt mycket hänt. Haiti behöver hjälp att utvecklas men också kraft att hjälpa sig självt. Det finns exempelvis fortfarande oklarheter vem som äger olika markdelar i landet. Haiti är lika stort som Dalarna, men markanspråket påstås motsvara halva USAs yta. Det är också en del av problematiken.

– Vi får hoppas att regeringen på sikt får kraft att driva på framåt, landet har potential. En nyckel är infrastrukturen. Bättre vägar skulle ge billigare och snabbare transporter och en skjuts för landets ekonomi, anser Peter Wisseng.

PER LARSSON

Hjälpens nytta diskuteras

Satsningen är ganska stor. Men nu förvarnas om nedskärningar från WFP och insatsens omfattning ifrågasätts.

– Jag är lite tveksam till nyttan och kostnadseffektiviteten, det ska diskuteras, säger Bo Koppfeldt, projektledare på MSB.

■ MSB tog i år över lastbilsflottan med lokalanställd personal på Haiti från Handicap International. Sida gick in och hjälpte WFP med hälften av driftskostnaderna.

Avsikten är ett treårigt projekt som ska resultera i att lokala entreprenörer skolas in att ta över verksamheten.

Men när formerna för det andra året ska regleras snackas det om att WFP tänker minska personalen på Haiti från 450 till 90 personer. De allra flesta av dem är lokalanställda.

Vad det kan innebära för lastbilsflottan är osäkert.

– Jag tror projektet fortsätter, men det kan bli nedskärningar, säger Bo Koppfeldt.

Samtidigt som personalnedskärningar förvarnas har WFP investerat i 27 nya Renault-lastbilar som det är tänkt ska anlända i början av nästa år och ersätta de amerikanska M6-bilarna från 50-60-talet. WFP tänker också bygga om verkstaden i Port-au-Prince.

Bo Koppfeldt konstaterar att lastbilsflottan långt ifrån nyttjas maximalt, en period i somras stod en stor del av flottan stilla.

– Min slutsats är att om vi över längre tid har en nyttjandegrad som ligger på hälften, då bör vi kanske dra ner med 30 procent och stabilisera verksamheten på en annan nivå. Men det återstår att se hur nyttjandet utvecklas.

Han tror dock inte att satsningen kommer att upphöra.

– Om vi pumpar in pengar under ett år och sedan drar däriifrån, vad har vi uppnått då?

Däremot är Bo Koppfeldt tveksam till om vissa av de rutiner som konvojerna gör är motiverade, det görs transporter till

Tveksam

”Vi behöver ta reda på det verkliga värdet av insatsen.”

Bo Koppfeldt, MSB

ensliga platser med få boende som ger hjälp till få i förhållande till de resurser som krävs.

– Det här är verksamhet som pågått länge och det har säkert varit riktigt svåra tider tidigare. Men nu är min känsla att det mer är service för att människor ska kunna bo kvar, inte mat till nödställda. Vi behöver ta reda på det verkliga värdet av insatsen.

I Haiti sägs också att den del människor väljer att bo kvar i flyktingläger istället för att flytta hem eftersom de då får mat. Människor har också setts hämta mat i läger och sedan åka däriifrån i egen bil.

– Borgmästaren i en stad rev faktiskt ett flyktingläger eftersom han ansåg att det var hyckleri.

Men det finns också behov av hjälp och Bo Koppfeldt ser det som spännande att få genomföra projektet hela vägen och få lokala krafter ta över.

– Det blir på så vis en kapacitetssupplemenat av det hela.

– Flottan fungerar bra nu jämfört med när vi tog över, vilket vi också får höra från WFP. Det är positivt att vi kan göra skillnad och kanske kan det smitta av sig lokalt. Om vi kan få ett lokalt övertagande är det mycket positivt.

Finns kontakter med lokala aktörer?

– Vi har inga kontakter och ska heller inte peka ut vem det ska vara. Det är WFP som sköter avtalet, vi ska lära upp dem.

Det är möjligt att satsningen i Haiti kan leda till fler liknande uppgifter på andra håll i världen, WFPs globalt ansvarige för lastbilsflottor är intresserad.

– WFP vill utöka den här typen av samarbete. Man pratar då om fler omfattande projekt.

PER LARSSON

Jessica Summers, personalansvarig, är enda kvinnan av de elva utsända från MSB.

FOTO: PER LARSSON

Satsning på mångfald och miljö

■ – De tittade på oss som vi kom från månen

Miljöhänsyn och större andel kvinnor ska prioriteras i MSBs internationella insatser.

Insatsen på Haiti är pilotprojekt inom båda områdena.

■ – Ambitionen att få med fler kvinnor engagerar mig på många plan, och det finns mycket att göra. WFP har en egen genderskrivelse och den kan vi använda för att trycka på mot dem, det får större slagkraft då. I det avseendet tar vi hjälp av experter hemma i Sverige, säger insatschefen Peter Wisseng.

Av 120 lokalanställda chaufförer i den lastbilsflotta som MSB driver åt WFP finns det tre kvinnor. MSB ärvde personalen från Handicap International som tidigare drev flottan, chaufförerna är kontrakterade via ett haitiskt bemanningsföretag.

Mycket finns att göra men Peter Wisseng tycker ändå att det börjat hända något.

– När vi anställde chaufförer i Liberia i våras och ville ha kvinnor tittade WFP på oss som vi kom från månen.

Att driva genderfrågor på insatser kräver energi och med tuff arbetsbelastning från början konstaterar Wisseng att det kan kännas som en belastning.

– Får man bara ett papper i näven om vad som gäller kan det bli jobbigt. Men med rätt stöd hemifrån skapas förutsättningar.

Rekrytering av fler kvinnor kräver också att man i förväg tänker igenom säkerheten och risk för oönskade konsekvenser.

– När två chaufförer ska åka tillsammans och övernatta i bilen är det inte lämpligt med en man och kvinna, då behöver vi två kvinnor

Kontoret för verkstadschefen i Gonaïves blev en smart lösning som även hyser en miljöstation.

i bilen. Det ger också andra säkerhetsaspekter när bilarna färdas ute på landsbygden.

Eftersom lastbilsflottan sitter med den personal man har just nu försöker Peter Wisseng lokalanställa kvinnor på andra plan.

– Vi betalar 10 dollar per bostad för att få dem städa en gång i veckan. På så vis engagerar vi lokala krafter, det blir ett sätt att stödja kvinnlig arbetskraft. Och jag låter gärna vår personal slippa städa själva eftersom de ändå jobbar så långa dagar.

MSB har elva personer på plats i Haiti. Personalansvarig är Jessica Summers från USA, hon är också den enda kvinnan.

– Jag tror kvinnor ogärna lämnar familjen för sex månader här. Haiti har dåligt rykte, jag hörde i förväg att det är tuffare än Afrika och ville inte hit. Men nu gillar jag det, Haiti har en del att ge.

Hur fungerar det att anställa kvinnor lokalt?

– Det finns inga lagar eller religioner som hindrar, det är inte tabu för kvinnor att jobba. Annonserar vi kommer snarare 10 000 perso-

ner, vilket blir ett problem. Ska vi hitta kvinnor får vi söka upp mötesplatser, exempelvis kvinnliga kyrkoföreningar.

Och i ett jämförande perspektiv tycker inte Jessica Summers att tre kvinnliga förare är så illa.

– Jag tror det är mer än man skulle ha i USA. Mina föräldrar har eget företag och där har kvinnor inte sådana uppgifter, de jobbar på kontoret.

I Gonaïves har MSB byggt en miljöstation. Från början behövde verkstadschefen ett kontor. Det blev en smart lösning där kontoret byggdes mellan två containrar och försågs med tak. På ena långsidan finns en miljöstation för uppsamling av däck, batterier och oljor. Anläggningen byggdes av egen kraft.

– De lokalanställda tyckte det var kul att göra något annorlunda, konstaterar Niclas Stejre som är platschef i Gonaïves.

Den lokale WFP-chefen i stan har stolt visat upp anläggningen för högre chefer på besök.

– Vi försöker göra lite svenskt miljöavtryck. FN har högt miljötänk och en policy. Men det är lätt att skriva papper, svårare att få saker gjorda, säger Peter Wisseng.

Avtal har slutits med Minustah (FNs fredsbevarande styrkor) om att spilloljor ska tas hand och används för att värma upp en fabrik. Däck återvinns och batterier skickas till Indien. Om de inte stjäls, vilket händer.

– Miljöarbetet är ganska högt prioriterat på alla våra lokalkontor. Men det finns fortfarande mycket att göra. Det här är inte en svensk återvinningsstation, det är FN på Haiti.

PER LARSSON

FAKTA

Haiti

■ Haiti utgör en tredjedel av ön Hispaniola i Centralamerika. Resten av ön utgörs av Dominikanska republiken.

■ Nio miljoner invånare på en yta ungefär som Dalarna. Huvudstaden Port-au-Prince med förorter, cirka tre miljoner invånare.

■ Fattigaste landet i Amerika, före jordbävningen 2010 levde mer än hälften av invånarna på mindre än en USA-dollar per dag.

■ Självständigt 1804. Längre diktatur. 2006 återgick landet till att styras lagligt. Michelle Martelly valdes till ny president i maj i år.

■ 220 000 personer dog, 300 000 skadades och cirka en miljon människor blev hemlösa efter jordbävningen 12 januari 2010. En koleraepidemi utbröt hösten 2010, en halv miljon människor beräknas ha drabbats och fler än 5 000 dött.

FAKTA

Lastbilsflottan

■ MSB driver lastbilsflotta åt WFP (FNs livsmedelsprogram från fyra städer: Port-au-Prince (huvudkontor), Jacmel, Gonaïves och Cap-Haïtien).

■ Uppdraget är att köra ut mat och andra förnödenheter. Under de fem första månaderna (april-augusti) kördes drygt 3 000 ton ut.

■ På årsbasis finns elva personer i styrkan. 120 lokala chaufförer till 76 bilar och ett antal administratörer är kontrakterade genom ett lokalt bemanningsföretag. 30 mekaniker är anställda av WFP men arbetsleds av MSB.

■ Avsikten är ett treårigt projekt där MSB driver verksamheten första året, skolar in lokala krafter andra året och successivt lämnar över verksamheten under sista året. Kontraktet dock skrivet för ett år i taget.

■ Driften för första året har en budget på 29,6 miljoner kronor, WFP och Sida delar på kostnaderna. Reserverande två år har Sida utlovat att stå för 25 procent, kostnaderna då beräknade till 22 respektive 19 miljoner.

Positiva aspekter med risk uppskattas inte, anser Wendy Russell. Hon tycker barns lek ska styras mer av de som är de verkliga experterna i ämnet, nämligen barnen själva.

FOTO: PER LARSSON

– Perverst fokus på säkerhet

■ Låt barnen leka själva, vuxna hämmar utvecklingen, anser forskare

Vuxnas kontrollbehov hämmar barns lek och därmed utveckling, framhåller Wendy Russell, Gloucestershire University.

– Det har blivit ett perverst fokus på säkerhet, en målmedvetenhet som kan förhindra att andra mål uppnås.

BARNSÄKERHET

■ Wendy Russell forskar kring lek som företeelse och tycker att säkerhetsambitionerna har gått alldeles för långt.

– Vi lever i en kultur som oroas över säkerhet. Men det har förlorat proportionerna. Begreppet har fått ett moralvärde och vi uppmuntrar till absolut säkerhet. Samtidigt har allt blivit risker, och risk ses som en motsats till säkerhet.

Positiva aspekter med risk uppskattas inte, menar Russell. När säkerheten går för långt förloras nyfikenhet och upptäckarglädje. Barn är motiverade att undersöka osäkerheter, att övervinna rädslor, men ges inte chansen.

– Barns omogenhet och sår-

barhet ska skyddas, men i dag involverar skyddet från vuxna för mycket kontroll och övervakning.

Wendy Russell anser att säkerheten och ambitionen att skydda barnen inte bara gått för långt utan cementerats i samhället.

– Gå bara till sjukvården, eller till vuxna i allmänhet, uppfattningen är att barn är veka och behövande. Och den bilden sprids av samhället, av politiker, av media. Vi ser inte barn som människor utan som människor i vardande.

I spåren av det överdrivs vissa risker, det perversa fokuset, som Russell kallar det, slår fel.

– Barn uppfostras att vara misstänksamma mot främmande män. I England dödas sju-tio barn om året av främlingar, en-två i veckan av anhängiga.

När myndigheter i dag pratar säkerhet för barn framhålls också vikten av att barnen behöver lära sig att hantera risker. Men Wendy Russell anser att det fortfarande sker med alldeles för stort inflytande från vuxenvärlden.

Vuxnas riskbedömning av vad som är lämpligt har sin plats. Det Russell efterlyser är vidgade ramar för barnen där vuxenvärlden finns i utkanten och ger barnen större svängrum att själva testa gränser. Barn vill testa och se var gränserna går, det skapar lek. Regleras leken för mycket blir den inte möjlig.

– Lekar har blivit något som vuxna måste leda och organisera. Men vi måste lita på barnen, för de vet hur det är att vara barn.

FNs barnkonvention hävdar barns rätt till lek. Men organisationen IPA, International Play Association, anser att även den präglas av vuxenperspektiv.

IPA tycker att det behövs ta strid för leken som någonting i sig självt, och inte som ett sätt för barn att lära sig saker.

De flesta miljöer i våra samhällen är utvecklade av vuxna och för vuxna och Russell menar att de egentligen inte ger någon plats för barnen. Samtidigt ser barnen miljöerna ur ett helt annat perspektiv.

Breda gångar mellan hyllor

i moderna mataffärer är utformade för att vi ska handla snabbt och effektivt. För barnen är det en lämplig arena att sladda med kundvagnen.

– Lek kan uppstå var som helst och när som helst. Den är inte begränsad till tid och rum, tar inte slut efter ett visst klockslag eller för att barnen lämnat en lekplats.

Håller föräldrar i England med dig?

– Nej, det tror jag inte. De går kurs i att vara föräldrar och blir indoktrinerade i hur det ska vara. Föräldrar står under press att göra allt rätt och är därför rädda att göra fel. Och det många främst vill göra är att bana väg till universitetet för sina barn.

Wendy Russell berättar hur hon själv blev utskäld av en upprörd granne som ringde på dörren och ansåg att hon var ansvarslös som lät barnen leka ute på gatan i villaområdet.

– Jag svarade honom att jag tror det lönar sig i längden, säger hon och tillägger med ett leende:

– De lever än i dag.

PER LARSSON

Kräver satsning på unga vuxna

Statistik visar att unga i åldern 15-24 är de som drabbas av flest olycksskador.

■ – Skadeförekomsten är klart förhöjd jämfört med intelligande åldrar, sade Ragnar Andersson, professor vid Karlstads universitet, på Barnsäkerhetskonferensen i Karlstad.

Ragnar Andersson ifrågasätter varför barnsäkerheten klipps vid 18 år och inte inbegriper unga vuxna.

– Hur klokt är det? Försvinner det ungdomliga oförståndet vid 18 år, eller tilltar det? sade han.

Unga vuxna är beredda att ta större risker än andra grupper. I rapporten Barns och ungas säkerhet rubriceras de som ”de odödliga”.

Några olycksområden visar oroande tendenser:

Fler skadar sig själva och fler förgiftar sig med läkemedel och droger.

– Inom åldern 15-24 år ser vi en mångdubbling av förgiftningar inom en kort tid, säger Sven Bremberg, Folkhälsoinstitutet.

Han fortsätter:

– Det är en trend som verkar vara nordisk. Vi kan se att många använder läkemedel som kommer från öst. Ungdomarna feldoserar, förmodligen vet de inte hur medlen ska användas, säger Bremberg.

Kort från Barnsäkerhetsforum

■ Barnens säkerhet måste prioriteras. Det anser elva myndigheter i Barnsäkerhetsrådet som bildat ett nationellt barnsäkerhetsforum för att öka fokus på frågorna.

– Den positiva trenden har planat ut och vi kan inte slå oss till ro, säger Helena Lindberg, generaldirektör vid MSB.

■ I Nacka motiveras säkerhetsarbetet på förskolorna med att de kan certifieras.

– Vi har 104 enheter och 70 av dem är nu certifierade. De flesta upplever satsningen som positiv, att de har fått ett säkerhetstänk, säger Monika Enhörning, Nacka kommun.

Läs mer

➔ Fler artiklar från barnsäkerhetsforum och längre versioner av vissa här på sidan finns att läsa på: www.tjugofyra7.se kategori: säkerhet

Nätverkande viktigt vid Barents-övning

JOKKMOKK

Över 60 organisationer och nästan 3 000 personer deltog i den stora Barents rescue-övningen i mitten av september. Räddningspersonal från Finland, Norge, Ryssland och Sverige samövade flera svåra olycksscenarier.

■ Förutsättningarna var att efter en längre period med häftiga regn hade länet drabbats av kraftiga översvämningar. Eftersom en olycka sällan kommer ensam drabbas Jokkmokk av en svår tågolycka, en tankbil med ammoniak krockar med en buss, en vägtunnel kollapsar och i Tjuvholmssundet utanför Luleå kolliderar en passagerarfärja med en pråm.

Ett sånt scenario klarar inget land på egen hand och inom Barents-regionen finns resurserna ofta på närmare håll i ett grannland än de egna söderut.

– Vi har sagt att det viktigaste i planeringsarbetet är att skapa en mötesplats för professionella inom räddningssfären där de kan träffas och lära av och lära känna varandra. Man får se att en svensk polis, sjukvårdare eller brandman har samma ambition som en rysk, norsk eller finsk. I den delen tror jag att man lärt sig ganska mycket, säger övningsledaren Lars Hillerström, MSB.

Även om många av deltagarna har varit med på flera övningar och lärt känna varandra ganska väl krävs det tolkar.

– Språket är ett problem, men man ska inte förstora det. På ledningsnivå är det ett problem, på skadeplats är det inget större problem.

Räddningschefen i Murmansk gjorde sin tredje Barents-övning och var mycket nöjd med hur planering och samarbete fungerat. Nätverket och kontakterna under övningar är väldigt viktigt.

– Man träffas på puben, tar en öl och samtalar, sedan träffas man vid frukosten och hejar på varandra. Att lära känna varandra är jätteviktigt om det händer något och man träffas i ett tredje land, säger Aleksandr Monakhov.

Lika nöjd var Alexey Tsapen-

Räddningspersonal från Finland, Norge, Ryssland och Sverige samövade flera svåra olycksscenarier under Barents Rescue. I Jokkmokk hade en svår tågolycka inträffat.

FOTO: GUNNO IVANSSON

ko från Emercom i Moskva, den ryska motsvarigheten till MSB:

– Jag skulle särskilt vilja uttrycka ett stort tack till alla organisationer för den goda organisationen. För mig personligen har det varit mycket lärorikt att arbeta i staben som vi gjort här.

Lars Hillerström

Tomas Nyström vid räddningstjänsten i Luleå var räddningsledare vid Tjuvholmssundet där passagerarfärjan kolliderat med en pråm.

Även han tycker det fungerade bra. För en räddningsledare är det värsta som kan hända att inte kunna kommunicera med sina enheter.

– Vi hade lite problem med kommunikationen. Det blev kaotiskt när kemolyckan kom in på vår kanal, men det fixade vi till och sen tycker jag det har flutit på bra. Polisen skötte sin uppgift och sjukvårdsledningen sin så jag tycker det fungerat relativt bra.

Sjukvårdsledaren Malin Marklund håller med om att

kommunikationen är kritisk och måste fungera.

– Det var lite speciellt. De hade börjat transportera in folk när vi anlände och det var en del svårigheter innan vi tog oss ut till färjan. Jag tycker det har gått förvånansvärt bra.

Norge står på tur som värdland för nästa övning. Grundkonceptet har hittills sett ungefär likadant ut, det vill säga att det ska finnas något för alla yrkeskategorier.

– En diskussion vi haft inom planeringskommittén är att vi kanske ska köra ett varv där man fokuserar på ett ämnesområde som respektive land är bra på. Att man fördjupar sig i stället för att ha sådan bredd på övningen, men det är bara på diskussionsstadiet, säger Lars Hillerström.

GUNNO IVANSSON

FAKTA

■ Barents Rescue-övningen hålls vartannat år. Arrangörskapet alternerar mellan länderna och i år var det Sveriges tur. Man höll till i Norrbotten och länsstyrelsen tillsammans med MSB var huvudansvariga.

I Tjuvholmssundet utanför Luleå hade en passagerarfärja kolliderat med en pråm. Ryska brandmän bär i land "skadade".

Räddningsledare Tomas Nyström, sjukvårdsledaren Malin Marklund och polisinsatschefen Magnus Barsk överlägger.

Narkosläkare Per Forsman berättar för Kronprinsessan Victoria och hennes adjutant Stefan Wilson om Snam's intensivvårdskapacitet.

FOTO: GUNNO IVANSSON

Kronprinsessan följde Snam

LULEÅ

Svenska nationella ambulansflyget, Snam, har har funnits i sex år och besättningarna blir allt mer samtrimmade.

– Jag är helt övertygad om att vid ett skarpt läge kommer Snam att lösa uppgiften på ett mycket bra sätt, säger läkaren Stefan Isberg.

■ Han var sjukvårdsledare under den årliga flygövningen med Snam som i år ingick i den stora Barents Rescue-övningen. De kraftiga översvämningarna i Norrbotten hade tvingat fram en evakuering av patienter vid Sunderbyns sjukhus mellan Boden och Luleå. Patienterna fanns nu i ett finskt fältsjukhus på militärflygplatsen F21 i Luleå.

– Nu testade vi att flyga till två destinationer, till Umeå där vi släppte av sex patienter och sex patienter till Stockholm, berättar Björn Dahlström, MSB, ansvarig för Snam.

Övningen var lite speciell av ett annat skäl. Kronprinsessan

Victoria skulle besöka Barents Rescue-övningen och följde med flygningen från Arlanda till Luleå. Kronprinsessan berättar att hon med intresse följer MSBs utveckling.

– Det har jag gjort ända sedan MSB bildades. Att få ta del av en så här övning är en fantastisk möjlighet att se hur olika delar av samhället samarbetar. När det gäller Barentsregionen är det så många länder som ska samverka. Jag hoppas det ska bli en givande dag som belyser utmaningarna.

Vid Snam-övningen tittade man den här gången särskilt på överlämningsproblematiken, att få smidig avlastning och minimera tiden på marken för patienten.

– Ett nytt moment var att vi i förväg skickade en bedömningsenhet till Luleå för att underlätta och snabba upp hämtningen. Detta innebär totalt sett att transporttiden för patienterna kan förkortas avsevärt, säger Björn Dahlström.

Snam har gjort en skarp in-

Intensivvårdssjuksköterska Veronica Frost och narkosläkare David Wariaro kontrollerar intensivvårdsutrustningen under Snam-övningen.

FOTO: GUNNO IVANSSON

sats när skadade EU-medborgare, tre briter och tre spanjorer, evakuerades efter bombdådet i Bombay 2008. Den insatsen visade på betydelsen av att Snam's ankomst är förberedd på plats.

Alla var efteråt mycket tillfredställda med övningen.

– Överlag är vi väldigt nöjda

med hur vi tillsammans kunde lösa uppgiften och på så vis fick bekräftat att Snam kan. Teamen består av väldigt kompetenta människor som har en fantastisk inställning till uppgiften, säger Stefan Isberg.

GUNNO IVANSSON

FAKTA

■ Snam, Svenska Nationella Ambulansflyget, är en resurs inom landet när ordinarie sjuktransporter inte räcker till och internationellt för hemtagning av personer som drabbats av katastrofer eller terrordåd utomlands.

MSB beslutar och leder insatsen med hjälp av en insatskoordinator ombord på flygplanet och en stab på Arlanda, medan Socialstyrelsen har det övergripande medicinska ansvaret.

Västerbottens läns landsting bemannar vid insats med åtta läkare och elva specialistsjuksköterskor samt en medicintekniker. Flygoperatören är SAS som bemannar flygningen.

Snam-planet är ett vanligt passagerarplan som inom sex timmar byggs om till ett kvalificerat ambulansflygplan. Planet har sex intensivvårdsplatser, sex eller tolv platser för lindrigt skadade och 20 sittplatser för lättare skadade eller anhöriga.

Snam är ingen akutresurs utan patienterna ska vara stabila och klara en flygtransport. Inom 9-12 timmar efter beslut ska Snam kunna lyfta.

Helikoptrar, storskalig släckutrustning, hävare. Omfattande resurser användes för att få bukt med branden i flishögarna på Mönsterås pappersbruk. Varje flishög var ungefär 100x100 meter i basen och 25 meter höga.

Enorma flishögar krävde

VAD?
Flisbrand vid massafabrik.

VARFÖR?
Brandorsak ej fastställd.

■ Strax innan lunch fredag 12 augusti upptäckte några av de anställda att det brann i övre delen av en transportgång som matade flis till toppen av den största av högarna.

Företagets industribrandkår larmades och förstärkning begärdes genast av kommunens räddningstjänst. Men det var redan för sent.

Den sluttande transportgången fungerade som en skorsten. Tyvärr gjorde dragförhållandena att sprinklerhuvudena i transportgången inte blev tillräckligt varma för att utlösa.

En anställd som försökte angripa branden med en handbrandsläckare måste avbryta sin insats och fly för sitt liv.

Efter en stund brast transportbandet av gummi och brinnande rester föll ner över toppen på flishögen. En byig vind om cirka 10 meter per sekund försvårade insatsen ytterligare.

Gnistregnet och rökutvecklingen blev snabbt omfattande. Förstärkning tillkallades från praktiskt taget alla brandstationer i Kalmar län, men det gick inte att hindra att branden spred sig till alla de fyra jättelika flishögarna.

Massaproduktionen drogs ned och man förberedde för ett längre stopp. Efter ett par dygn var processen helt stängd.

Brukets platschef informerade om vilka byggnader och funktioner som var mest angelägna att rädda för så kort stillstånd som möjligt.

Man insåg tidigt att det inte skulle gå att släcka de brinnan-

de högarna. Däremot var det av största vikt att det så kallade "sällhuset" förblev oskadat. Om det förstördes skulle det innebära förluster i storleksordningen en halv miljard kronor.

För att skydda den värdefulla byggnaden och hindra att branden spred sig in i den genom de underjordiska transportgångarna fylldes dessa med fin sand och vatten. Utvändigt skyddades byggnaden med flera grova vattenstrålar.

Att släcka de brinnande flishögarna genom att bara spruta vatten på dem utifrån bedömdes tidigt som omöjligt. De största vattenvolymer rann av direkt som från ett halmtak.

Flisen måste lämpas omkring under ständig vattenbegjutning. För detta krävdes enorma mängder vatten under högt tryck. Vattenkanoner,

kraftiga pumpar, grov brandslang och annan teknisk utrustning beställdes från Släckmedelscentraler (SMC) i Malmö, Göteborg och Stockholm.

Brukets eget brandvattensystem matades med havsvatten. Men kapaciteten var otillräcklig.

Vattenförsörjningen kompletterades därför med en 150 millimeter grov slangledning som matades av den så kallade "Storumpen" som lånades från Räddningstjänsten Syd.

Arbetsfördelningen mellan bruket och räddningstjänsten var enkel: Bruket svarade för lämpningen och transporten av flismassorna, räddningstjänsten skötte vattenförsörjning och släckning samt hade det yttersta ledningsansvaret för hela insatsen.

Flishögarnas höjd och stor-

lek innebar problem för åtkomligheten. Av säkerhetsskäl gick det inte att gå upp på dem. Det kunde finnas fickor som man kunde falla ner i.

Det krävdes därför höjdfordon eller kraftiga vattenkanoner för att nå upp och träffa rätt med strålarna. En utmärkt resurs var de fem vattenbombande helikoptrar som hyrdes in från en svensk firma respektive DSB, den norska motsvarigheten till MSB.

De två större norska maskinerna kunde ta tre kubikmeter vatten i varje fällning medan de svenska hade mindre kapacitet. Närheten till öppet vatten i Östersjön och Emån gjorde att varje tur med fyllning och bombning tog mindre än tre minuter.

Räddningsledare under den första dagen och sammanhål-

FOTO: CLAUS KEMPE.

Flishögar som åttavåningshus

■ Träflisen i Mönsterås förvaras utomhus i fyra stora högar inom fabriksområdet. Varje hög omfattar en yta motsvarande två fotbollsplaner (nästan en hektar) och har en höjd motsvarande ett åttavåningshus (ca 25 meter).

Påfyllningen av högarna sker uppfifrån med hjälp av transportband av gummi som löper i höga transportgångar.

För förflyttning av träflisen vidare in i massafabriken finns motsvarande transportgångar nere i marken under flishögarna.

Utbytet av flis i högarna med påfyllning ovanifrån och bortforsling underifrån är kontinuerligt. Det bedöms att flisen i högarna omsätts på ungefär sju dagar.

Råvaran är klenare trästockar i tremeterslängder som barkas och huggs till flis. Flisen kokas och bleks till pappersmassa. Produktionen är kontinuerlig och kan inte avbrytas utan stort besvär och dryga kostnader.

8

ERFARENHETER

flisbranden

1 Planera för det värsta innan det händer. Lägg inte alla ägg i samma korg.

2 Vad är viktigast att rädda? Vad måste prioriteras?

3 Samarbete och kommunikation mellan räddningstjänst och företagsledning är av största vikt.

4 Sprinkler i transportgångarna utlöst inte automatiskt. Varför?

5 Samarbeta med media, helst i samarbete med företaget.

6 Vederlägg felaktiga rykten så snart som möjligt.

7 Klargör miljöaspekterna: Vart tar släckvattnet vägen? Hur giftig är röken?

8 Fem helikoptrar på samma skadeplats innebär risk för krockar.

FAKTA

Mönsterås bruk

■ Pappersmassafabrik inom koncernen Södra. Ett av de största och mest moderna i världen, drygt 500 anställda.

■ Startades 1959 med en produktionskapacitet på 85 000 ton, i dag men produceras cirka 750 000 ton pappersmassa per år.

■ Levererar också fjärrvärme till orterna Mönsterås och Blomstermåla samt elektricitet till det allmänna nätet.

Ännu en brand i pelletsfabrik

■ Vid tillverkning av träpellets som ska användas som bränsle utgår man oftast från sågspån eller bark. Råvaran passerar en kvarn där den finfördelas. Pulvret går sedan till en press där det under högt tryck formas till pellets.

Vintern 05-06 fick brandutredarprogrammet rapport om sju bränder i pelletsfabriker. Samtliga inträffade i Småland och inom en tidsperiod om bara några månader.

Förmodligen har det varit många bränder eller brandtillbud i pelletsfabriker sedan dess, men endast en bråkdel av dem rapporteras.

Men här är ännu ett exempel på vad som kan hända på så eldfängda företag:

Tidaholm Industries tillverkar pellets i en enplans industribyggnad av siporex. Fastigheten är brandtekniskt sektionerad i tre avdelningar varav pelletsfabriken bara disponerar den ena.

Produktionen pågår 24 timmar om dygnet. Nattetid sker tillverkningen helt utan personal i lokalerna. Verksamheten övervakas av ett automatiskt brandlarm med rökdetektorer. Det finns också ett antal kameror i fabriken. De bevakas från Securitas central.

Klockan 04.53 en fredagsmorgon inkom automatiskt brandlarm från fabriken till Securitas.

Enligt instruktionerna ska Securitas först ringa ägaren för kontroll. Denne befann sig i Tyskland men ringde en anställd som bor i närheten av fabriken. När denne kom fram var produktionslokalen fylld av rök och det låg en stor glödbädd under pelletspressen.

Ett släckningsförsök med hjälp av vatten från inomhusbrandpost misslyckades då röken var för tät. Räddnings-

tjänsten larmades via 112.

Av någon ännu inte utredd anledning uppstod det ett missförstånd med adressen och räddningstjänstens insats försenades cirka fem minuter. Efter ventilation av röken kunde branden snabbt släckas.

Vid undersökning och samtal med ansvarig personal kunde följande konstateras:

• Vid pressning av träpellets kan mycket höga temperaturer uppstå.

• En värmekännare under pelletspressen ska stanna maskinen temperaturen blir för hög.

• Kännaren under den aktuella pressen var ur funktion.

• Orsaken kan vara att det samlats för mycket damm under maskinen vilket satt värmekännaren ur funktion.

• En annan teori är att en metallbit bland råvaran har lyckats passera de magneter som ska förhindra detta. Det kan då bildas gnistor som orsakar brand i dammet.

Artikeln bygger på en rapport av Dan-Ola Sandén, Räddningstjänsten Falköping/Tidaholm.

2

ERFARENHETER

brand pelletsfabrik

1 Pelletspressar som står och arbetar utan mänsklig övervakning om nätterna innebär en stor risk för brand. Detta var andra gången på kort tid som det inträffade ett liknande brandtillbud vid fabriken.

2 Följderna av en brand kan begränsas genom att hålla hög kvalitet på städningen och det byggnadstekniska förebyggande brandskyddet. Systematisk brandskyddskontroll med fortlöpande egenkontroll bör genomföras.

Ulf Erlandsson, brandingenjör, medverkar under Erfarenheter med sammanfattningar av rapporter ur MSBs brand- och olycksutredarprogram.

Erlandsson tar gärna emot synpunkter och tips.

KONTAKT

Ulf Erlandsson
tel 070-542 92 51
epost: ulf.erlandsson@msb.se

Läs mer på tjugofyra7.se

Vill du ha fler erfarenheter?

De finns – på webben.

Ulf Erlandsson levererar kontinuerligt nya erfarenheter på vår hemsida.

Läs mer på:

www.tjugofyra7.se

ULF ERLANDSSON

massiv insats

lande av räddningstjänstens hela insats var Ingemar Idh, räddningschef i Mönsterås. Han avlöstes senare av kollegor från flera andra räddningstjänster i länet.

Brukets platschef Carsten Weiger engagerade sig under hela det akuta skedet i räddningsarbetet.

Under lördagen avtog vinden. Röken som tidigare varit kännbar i hela östra Småland var nu ljusare och koncentrerad till en mera sammanhållen plym. Den bedömdes inte utgöra någon fara för omgivningen. Däremot beordrades all personal som arbetade i vindriktningen inom industriområdet att använda trvckluftsapparat.

Inledningsvis blev tyvärr informationen till media bristfällig. Fabriksområdet var inhägnat och journalisterna kom in-

te i närheten av brandområdet.

Olyckligtvis blev det inte tid att ordna någon organiserad presskonferens under den första dagen. Vidare valde företaget att sköta all informationsgivning på egen hand. Flera felaktiga rykten uppstod, vilka skapade oro bland boende och anställda.

Släckningsarbetet med ett 50-tal brandmän pågick under hela helgen. Det formella räddningsarbetet avslutades först på eftermiddagen onsdag 17 augusti, vattenkanonerna och den andra storskaliga utrustningen från SMC fick vara kvar ytterligare en tid.

På bruket inleddes genast ett intensivt arbete med att återstarta fabriken. Hela flislagret kasserades. Däremot försöker Södra att sälja det som bränsle i fjärrvärmeverk.

Orsaken till branden har inte kunnat fastställas med säkerhet. Flera vittnen uppger att de såg hur det plötsligt slog upp lågor högst upp i en transportgång som vid tillfället matade flis till toppen av den största högen på området.

Det talar emot teorin att det uppstått självantändning. Den faktor som tydligast påverkar risken för självuppvärmning och brand är annars lagringshöjden. Vetenskapliga experiment har visat att flishögar inte bör vara högre än 15 meter. I Mönsterås var de 25 meter.

Men det finns för närvarande inget som tyder på att branden orsakades av självantändning. Den stora lagringshöjden kompenseras av den mycket snabba omsättningen av flis på cirka en vecka.

Västervik har fått bidrag från MSB både för att ordna prova-på-dagar, för att göra en film och för barnteatern. Femtiofem av Västerviks förskolebarn har sett brandmännens pjäs. – Flera av de äldre brandmännen som kanske inte har varit så entusiastiska kom och sa "skitbra! Alltså, jag menar det!", säger Christian Fridsta, som har stått för musiken.

När Grin-Olle glömde spisen

VÄSTERVIK

Grin-Olle glömmer popcorn-kastrullen på plattan. Så tur att barnen i publiken påminner honom om numret 112 så att brandmannen Fanny Flamma kan rycka ut!
"Fanny Flamma" är brandman på riktigt också, på räddningstjänsten i Västervik.

■ Femtiofem förväntansfulla fyra- och femåringar från förskolorna Tallen och Resedan tågar in i vagnhallen på brandstationen och slår sig ner på de utbredda brandfiltarna.

In kommer Fanny Flamma, superhjältinna med mantel, vippande antenner med stjärnor och en läppstiftsmålad ansiktsmask.

Under den korta pjäsen hin- ner hon rycka ut två gånger och rädda Grin-Olle, som först drabbas av rökutveckling i teven och sen glömmer popcorn-kastrullen på plattan.

Fast andra gången minns han

Fannys råd om att krypa under röken fram till telefonen.

– Vad var det jag skulle ringa nu? Ett-ett-sju? undrar han.

– Nej! Ett-ett-två! hojtar den engagerade publiken.

Pjäsen avslutas med att en- semblen sjunger sin egen- skrivna sång om "Rädda, varna, släck, så tar vi elden väck" och så får barnen åka brandbil.

– Det var jätteroligt! Grin-Olle var så busig. Han poppade popcorn på spisen, fast det ska man inte. Man ska poppa dom i mikron, förklarar lilla Tyra Jonsson efteråt.

Förskollärarna Gunnel Olsson och Bea Mosesson är imponerade av föreställningen.

– De är ju inte professionella skådespelare, men de var jättebra!

De vet inte att brandmän- nen/skådespelarna Elinår Friberg, Erik Flink och Christi- an Fridsta var nära att ställa in några veckor innan.

När Joakim Engström, som går utbildningen Skydd mot

olyckor och som har gjort sin praktik i Västervik, resolut började planera scenografin och snickra kulisser tog det fart.

– Jag ville att teatern skulle bli av, säger han som också spelar Jocke brandman.

Joakim Engström gick estetiskt gymnasieprogram, precis som Elinår Moberg som älskar att få bruk av sina teaterkunskaper för att informera.

– Jag ville göra en kvinnlig superhjärte, säger Elinår Moberg.

Det är ett smidigt sätt att få in jämställdhet i uppdraget att lära barn förebygga bränder.

Erik Flink har scenvana både som musiker och från birol- ler i tevesåpor. Till vardags är han brandman och en av MSB:s regionala jämställdhets- och mångfalldsutvecklare.

Roger Landelius är ställföre- trädande räddningschef. Han vill inte lova en fortsättning. Det är trots allt lite kostnader med vikarier.

Ensemblen utgörs av LIA-prak- tikanten Joakim Engström, ambulanssjuksköterskan Mia Wernholm samt brandmännen Elinår Moberg, Erik Flink och Christian Fridsta.

– Men det här var ju lyckat och det är klart att fler borde få se det. Det vore väldigt bra om vi kunde komma ut till barnen på landsbygden också.

TEXT OCH FOTO: ANNIKA N LINDQVIST

FAKTA

■ Västervik fick bidrag från MSB:s pott för lokala aktivite- ter för att öka jämställdhet och mångfalld i räddningstjänsten.

Totalt fick ett 25-tal rädd- ningstjänster sina ansökningar beviljade för 2011.

– I år kom det in en hel del nya idéer, det vill vi uppmuntra, säger Lena Brunzell, ansvarig handläg- gare på MSB.

I början av januari lyses bidra- ren för 2012 ut.

Aven kvinnorna är förlorare när räddningstjänsterna i storstadsregionerna ratar SMO-utbildningen skriver insändarskribenten. (Personerna på bilden har ingen koppling till insändaren.)

Attunda skjuter sig själva i foten

JÄMSTÄLLDHET

■ Vi är många som har följt Södertörns brandförsvärsförbund (SBFF) rekryteringsprocesser där de ignorerar SMO-utbildningen som merit, vilket lett till det uppmärksamade fallet Simon Wallmark som slutade med att SBFF fick betala hela det begärda beloppet till målsägande.

Nu följer intet överraskande Brandkåren Attunda i samma spår som kollegerna söder om Stockholm. De söker sex personer till att tjänstgöra som brandmän på heltid, som meriter nämns bland annat utomnordiska språkkunskaper, bakgrund som pedagog, bakgrund som personlig tränare, bakgrund som säljledare eller säljchef samt datorvana. Den tvååriga utbildningen "Skydd mot olyckor" som syftar till att utbilda framtidens brandmän lyser med sin frånvaro.

Istället avser de att själva utbilda dessa brandmän lite som på "den gamla goda tiden". Det är inte bara ett kvitto på att de värderar utbildningen till noll. Det är också resursslöseri och oansvarigt mot skattebetalarna som finansierar MSB:s utbildningar.

Det må vara så att Brandkåren Attunda inte tycker att en SMO-utbildning är tillräckligt bra kvalitetssäkring men det är fullständigt orealistiskt att tro att dessa 12 veckors provanställning med utbildning som de erbjuder kan motsvara den utbildning som SMO-eleverna får med heltidanställda lärare med god kompetens och utmärkta övningsområden till förfogande.

Bakgrunden är att Attunda vill få in fler personer av kvinnligt kön samt personer med utomnordisk bakgrund. En mycket god idé, men de verkar själva ha missuppfattat meningen med jämställdhet inom räddningstjänsten. I reklamfilmen "Hur det är att vara brandman hos Brandkåren Attunda" berättar en brandman att hon som kvinna kan bidra med ett annat synsätt. Redan där blir jämställdhetsdiskussionen skev.

Jag har själv deltagit på föreläsningar om jämställdhet under MSB:s ledning och är inläst på vad målet för myndighetens jämställdhetsinsatsning syftar till och det sista man vill göra är att prata om kvinnliga och manliga kompetenser. Att skilja på manliga och kvinnliga egenskaper är att placera människor i olika fack och kan även ge uppfattningen om att kvinnor måste bidra med något helt nytt för att kompensera för andra brister som deras kön skulle medföra.

Män och kvinnor kan förstås bli bra brandmän på samma villkor utan att behöva bidra med något könsbundet. Det som gör det så viktigt att få in fler duktiga kvinnor i räddningstjänsten är att skapa mer heterogena grupper. Forskning pekar tydligt på att dessa arbetar mycket bättre i gruppprocesser än homogena.

Vidare visar ny statistik framtagen av Ann Sörin vid Umeå Universitet att personer som arbetar på jämställda arbetsplatser generellt sett mår bättre (detta gäller i synnerhet männen). Dessa tunga argument når dock aldrig ytan när Brandkåren Attunda ska

motivera den jämställdhetsinsatsning som deras nuvarande rekryteringsprocess innebär.

Bra kvinnliga brandmän som kan konkurrera med männen är på gång genom den väg de är avsedda att vandra mot ett jobb inom räddningstjänsten (det vill säga SMO) dit fler och fler kvinnor söker sig. Men även de riskerar att snuvnas arbetsmöjligheter om utbildningen fortsätter att värderas till noll.

Jag skulle gärna se att Brandkåren Attunda, som jag är övertygad om i grunden har goda intentioner med sin rekrytering, bidrog till en sund debatt om hur SMO-utbildningen ska utformas för att täcka deras behov, nu och i framtiden hellre än att ta farliga genvägar mot jämställdhet och tumma på kvalitén genom att satsa på egna utbildningar för sin personal.

Simon Wallmark-fallet slutade med förlikning men antydde att det är högst tveksamt om Södertörns och Attundas metoder överhuvudtaget är lagliga med hänsyn till diskrimineringslagen.

Jag är övertygad om att Brandkåren Attunda har åsikter om att få fler personer med utomnordisk bakgrund att intressera sig för yrket, en debatt vars utveckling mer eller mindre avstannat.

En sak är säker, att man ratar SMO-utbildade ökar inte precis intresset för att utbilda sig till brandman. På så sätt är Attunda idag mer en del av problemet än lösningen.

DRIVEN SMO-ELEV

Fotnot: Attunda svarar i nästa nummer av Tjugofyra 7.

Nyutgivivet från MSB

Rapporter, broschyrer, läromedel med mera från MSB. Där inget pris anges är publikationen gratis. Senaste utgivningarna:

Barns och ungas säkerhet

Boken ger en generell bild av var och hur barn skadas i Sverige. Tips och goda exempel ges på hur man på lokal nivå kan arbeta för att förebygga skador bland barn. Samtliga elva myndigheter som ingår i Barnsäkerhetsrådet medverkar i boken.
Best nr: MSB307 – sep 2011.
Pris: 125 kr plus moms.

Sociala medier i övningar

Rapport som kan användas som stöd för att utveckla och öva användande och hantering av sociala medier.
Best nr: MSB329 – nov 2011.

Mediebranschen 2011

Medieföretagen ser ungefär samma hot som tidigare, men tror sannolikheten att de ska inträffa som något större. Rapporten ger övergripande bild av mediebranschens syn på aktuella hot, risker och sårbarheter. Jämförelse görs med tidigare års analyser.
Best nr: MSB330 – nov 2011.

Utvärdering Samö-KKÖ 2011

Det övergripande målet för övningen uppfylldes De övade organisationerna bedöms ha förmåga att hantera följderna av en kärnteknisk olycka, samtidigt kan samhälls hantering bli effektivare i vissa avseenden. Det konstateras i utvärderingen av Samö-KKÖ som också finns i en kortversion.
Best nr: MSB322 – okt 2011.
Kortversion:
Best nr: MSB326 – okt 2011.

Teknik vid olyckor med farliga ämnen

Beskriver teknik och metoder och ger förslag till tekniska

lösningar för att ta hand om farliga ämnen vid en olycka. Främst avsedd för räddningstjänstens grundutbildning.
Best nr: MSB308 – sep 2011.
Pris: 100 kr plus moms.

Räddningstjänst i siffror 2010

Årsrapport med beskrivning av räddningstjänsternas utformning och insatser.
Best nr: MSB275 – juli 2011.

Förslag till resultatmål för samhällets krisberedskap...

...för försörjningen av dricksvatten, livsmedel och värme. Det är den långa titeln på redovisningen av ett regeringsuppdrag. MSB föreslår här miniminivåer för att upprätthålla viktiga samhällsfunktioner.
Best nr: MSB279.

Att styra det oförutsedda

Studie av den politiska styrningen av krisberedskapen i ett antal länder.
Best nr: MSB278 – juni 2011.

Ett säkrare samhälle i en föränderlig värld

Folder att vika upp som beskriver hur MSB arbetar inom olika områden och vilket stöd myndigheten erbjuder.
Best nr: MSB274 – juli 2011.

A safer society in a changing world

Samma som ovanstående, fast på engelska.
Best nr: MSB310 – sep 2011.

Så här beställer du

Ange beställningsnummer samt din adress.
Fax: 010-240 56 05.
E-post: publikationsservice@msb.se
Postadress: MSB publikationsservice, L 124, 651 81 Karlstad.
Det går också att beställa, alternativt ladda ner, via hemsidan, www.msb.se

Andra utgivare

Aktuella böcker från andra utgivare. Kan inte beställas från MSB.

Samverkan mellan blåljusorganisationer

Samverkan på olycksplats kan vara komplicerat. Författarna Johan Berlin och Eric Carlström tar upp samverkan från retorik till praktiskt redskap.
Beställning: www.studentlitteratur.se
Pris: 324 kr plus moms.

Utryckningsföraren

Bred fackbok för utryckningsförare. I boken förenas praktik, teori och forskning. 16 författare medverkar.
Beställning: Meyer, tel 026-10 75 50
Pris: 198 kr plus moms.

Taktikboken trafikolycka

Handbok i att säkert och effektivt genomföra losstagnning vid vägtrafikolycka med personbilar och tunga fordon. Boken är tänkt som handbok under utbildningar och självstudiematerial.
Beställning: www.informationsbolaget.se
Pris: 475 kr plus moms.

Akut omhändertagande

Avhandling av forskaren Carina Elmqvist, Linnéuniversitet. Om mötet mellan patienter, närstående och olika yrkesgrupper på skadeplats och akutmottagning.
Beställning: lupress@lnu.se
Pris: 160 kr plus moms.

Krisen kan klaras – men hur länge?

Sverige har förmåga att hantera följderna av en kärnteknisk olycka, men hanteringen kan i flera avseenden bli effektivare.

För uthålligheten finns frågetecken.

SAMÖ-KKÖ

■ Storövningen Samö-KKÖ har utvärderats. Där konstateras att det övergripande målet är uppfyllt, de övade organisationerna bedöms ha förmåga att hantera en olycka.

Samtidigt finns potential att bli bättre. Bland annat konstateras att system och rutiner för alarmering bör ses över.

Aktiveringen av krisledning fungerade bra. Medeltiden från larm till första stabsorientering var 1,5-2 timmar. Ett fåtal organisationer överskred två timmar. Noteras ska att organisationerna var förberedda på att larm skulle komma.

Frågetecken för uthålligheten sätts i flera avseenden.

Tillgång till personal, såväl i stab som i övriga organisationen, är en svag punkt och kan

bli problem vid långvarig kris.

Majoriteten av organisationerna tror inte de har uthållighet att hantera krisen med samma bemanning under mer än högst en vecka.

I utvärderingen konstateras att framtida övningar bör innehålla uthållighetsaspekter.

Ur utvärderingen kan också noteras:

■ Kunskapen om egna och andras ansvar, såväl geografiskt som verksamhetsmässigt, anses som relativt goda, men det finns brister i hur det tillämpas praktiskt.

■ Omvärldsanalys skedde inte i någon större omfattning, organisationerna förlitade sig i hög grad till det som medierna presenterade.

■ Information på krishemsidor behöver uppdateras mer regelbundet. Om ny information saknas är även det viktigt att berätta. Krisinformation.se upplevdes som välfungerande, men behöver göras mer känt.

■ Viktigt att organisationer som bedriver samhällsviktig verksamhet pratar samma språk. Det anses oklart om man utgick från gemensam läges-

bild och om beslut fattades utifrån gemensam målbild och lägesuppfattning. Flera anser att det inte skett och innebörden i begreppen är inte tydlig för alla då terminologin inte finns i egna organisationen.

■ Strukturen för samverkansmöten, vad de syftar till, behöver utvecklas. Annars är det risk att det blir samverkan för samverkans skull.

■ Samverkan i informationsfrågor tenderar att fungera bäst på lokal nivå, mindre bra på regional och nationell nivå där bättre rutiner behövs.

■ Information på olika organisationers hemsidor blir allt för lika, anpassning till egna ansvarsområdet saknas. Information kan vara samordnad och samtidigt anpassad till egna frågor.

■ Informationssamordning mellan länsstyrelser kan bli bättre.

■ Regeringens medverkan i övningen saknades. Betydelsen av symboliskt ledarskap ska inte underskattas.

PER LARSSON

Forskningsresultat om säkerhetsfrågor

■ Resultat från tolv nyligen avslutade forskningsprojekt redovisas under ett seminarium i Stockholm 15 december.

– I år vänder vi oss framförallt till de som arbetar med säkerhetsfrågor på kommunal och regional nivå, säger Bodil Lundberg, MSB.

Även för projekt som redovisas är exempelvis räddningstjänst och insatsproblematik, naturolyckor planeringsfrågor, samtal i kris och medias roll i samband med olycksrapportering.

Vid sidan av redovisningarna blir det också inspirationsföreläsningar om hur ny kunskap kan bidra till ett mer effektivt säkerhetsarbete.

Seminariet går under namnet "Ny kunskap för ett säkrare samhälle" och hålls på World Trade Center.

Sista anmälningssdag är 7 december. Mer information finns på www.msb.se (sökord: 15 december).

**RÄDDNINGSTJÄNSTEN
ÖSTRA SKARABORG**

söker

Brandingenjör

Mer information hittar du på vår hemsida, www.skovde.se/rt eller kontakta oss på telefon vx 0500-42 40 00

Ansökan senast den 1 januari 2012 till
Räddningstjänsten Östra Skaraborg
Majorsgatan 1, 541 40 SKÖVDE

GÄSTRIKE
RÄDDNINGSTJÄNST
SÖKER

AVDELNINGSCHEF till Samhällsskyddsavdelningen

Mer information och ansökan görs via
www.experis.se, annonsnummer: 802652.

Hamntorget 8 • 803 10 Gävle • Tel 026-17 96 53

Annonsera i Tjugofyra7

Ska du rekrytera personal inom området samhällsskydd och beredskap? Då är Tjugofyra7 rätt tidning att annonsera i.

Nästa nummer: Nr 13 kommer ut 10 februari.

Annonbeställning: förhandsbokning senast 23 januari, färdigt manus senast 30 januari.

Kontakt: ring eller e-posta redaktionen (se sid 2), i första hand Per Larsson.

FAKTA OM ANNONSERING

Pris: 20 kronor per spaltmillimeter.

Priset multiplicerar du fram enligt följande: antal spalter x höjd i millimeter x 20 kronor.

Spaltbredder: 1 spalt 42,2 mm; 2 spalter 88,4 mm; 3 spalter 134,6 mm; 4 spalter 180,8 mm; 5 spalter 227 mm. Max höjd är 292 mm.

**Alingsås och Vårgårda
Räddningstjänstförbund**

Chef för Samhällsskyddsavdelningen

Intresserad – läs mer på www.alivar.se

**Mälardalens Brand-
och Räddningsförbund**
söker

Brandingenjör till förebyggandeavdelningen

– med utryckningstjänst i form av brandingenjörsberedskap

Information om tjänsten finns på vår hemsida www.mbrf.se

GÄLLIVARE-

Räddningstjänsten söker

Brandmän till

sommarvikariat

Sista ansökningsdag: 2012-02-28

Läs mer på www.gellivare.se/ledigajobb

Sörmlandskustens räddningstjänst bedriver räddnings- och säkerhetsarbete i Nyköping, Oxelösund, Trosa och Gnesta kommuner.

Brandingenjör.

Sörmlandskustens räddningstjänst söker en brandingenjör till funktionen Revision & Tillsyn.

Läs mer på www.nykoping.se

Räddningstjänsten Östra Götaland söker

Produktionschef för stationsorganisationen

Läs mer på vår hemsida:
www.rtog.se

www.rtog.se

Räddningstjänsten Östra Götaland

Bli en av oss!

Vi söker brandmän

Vi söker dig som vill arbeta som sommarvikarie under ordinarie personals sommarledighet.

Mer information om tjänsten och Räddningstjänsten Storgöteborg: www.rsgbg.se/lediga-tjanster

Vi vill ha din ansökan senast den **5 januari**. Välkommen!

Räddningstjänsten Storgöteborg står för trygghet, säkerhet och omtanke. För att spegla samhället i stort arbetar vi för att få en jämnare könsfördelning och ökad mångfald.

www.rsgbg.se

NYTT OM NAMN

- **Anders Axelsson**, brandingenjör på MSB, blir 9 januari ny räddningschef i Gislaved-Gnosjö.
- **Michael Hasselgård** är tf. räddningschef i Hultsfred.
- **Thord Eriksson** är tjänstledig från Svenska Kraftnät i tolv månader och tjänstgör på Försvarsdepartementet, enheten för samordning av samhällets krisberedskap.

Ystad vill ha Trygghetens hus

En samlingspunkt för säkerhets- och trygghetsarbete.

Fyra kommuner i Sydöstra Skåne och en rad myndigheter diskuterar skapandet av ett Trygghetens hus.

- En plats – alla svar. Det är något av devisen för idén att bygga ett Trygghetens hus i Ystad.

ga ett Trygghetens hus i Ystad.

Ystad, Simrishamn, Sjöbo och Tomelilla kommuner, Sydöstra Skånes räddningstjänstförbund och polisen i Ystad har startat arbetet tillsammans.

– Än så länge är det en idé. Men vi pratar om en arena för samverkan där vi kan dra nytta av varandra, säger räddningschef Tom Setterwall.

Polisen i Ystad är i behov av nya lokaler, det är en anledning till att diskussionen tagit fart. Ska polisen bygga nytt är det kanske lämpligt för fler att haka på och samla resurser för trygghet och säkerhet.

Östersund var först med Trygghetens hus och fungerar som förebild för diskussionerna i Ystad. Det handlar om att bygga mer än ett "blåljushus".

– Det är vil lite allergiska mot. Vi vill ha bredare fokus.

Under sex seminarier i höst har möjligheter och vilka som borde finnas i ett Trygghetens hus diskuterats.

Kustbevakningen, Åklagarmyndigheten, Kvinnojouren, försäkringsbolag, kraftbolag, frivilligorganisationer, kyrkan, Brå, gemensam kommunikationscentral är exempel på verksamheter som nämnts.

En förstudie ger beskedet att det skulle ha positiv effekt på krisberedskapen och tryggheten i samhället om många myndigheter och organisationer samlades med gemensam reception.

Hur långt fram i tiden ligger ett möjligt förverkligande?

– Det vore en önskedröm att det fanns inom tre-fem år. Men det finns inga fattade beslut.

Helsingborgs brandförsvär söker

Brandingenjör som verksamhetschef för beredskap & räddningstjänst

Läs mer på:
helsingborg.se/ledigajobb eller www.offentligajobb.se

2,5 timme från Stockholm med tåg.
Naturen runt knuten, havet mitt i stan och nära till fjällen. 37 000 glada hudikbor. Nu söker Norrhälsinge Räddningstjänst

Driftchef

www.hudiksvall.se/ledigajobb

Hudiksvalls kommun

Brandkåren Attunda söker brandmän för sommaren 2012

Läs mer om tjänsterna på
www.brandkaren-attunda.se eller
www.facebook.se/attunda

Fler nyheter på www.tjugofyra7.se

”Har alltid haft en romantisk syn på att hjälpa”

JÖNKÖPING · Thomas Öhman läste till brandingenjör men jobbet var inte vad han tänkt sig. Idag är han narkosläkare och har nyligen blivit medicinskt ansvarig för ambulanssjukvården i Jönköping.

■ – Det är egentligen inte så märkligt. På läkarlinjen är det många som har andra utbildningar tidigare, förklarar Thomas Öhman, 43, och försöker tona ner den bedrift det onekligen innebär att gå från brandingenjör till överläkare.

Inte minst är det en uppoffring i tid – 15 år närmare bestämt.

Thomas Öhman pluggade på tekniska högskolan i Lund och kom till räddningstjänsten i Jönköping i början av nittiotalet. Som nybliven och entusiastisk brandingenjör satte han igång med tillsyn av brandfarliga varor och förskolor.

Ganska snart upptäckte han dock att jobbet inte var riktigt vad han tänkt sig.

– Jag insåg att det i stora delar är ett rätt administrativt yrke, och jag tycker om att pyssla med händerna. Någonstans har jag alltid haft en romantisk syn på att hjälpa, men fick inte riktigt den känslan som brandingenjör, man är mer en myndig-

hetsperson även om du indirekt hjälper. Det här jobbet är extremt mycket mer direkt.

Thomas var också tveksam till utvecklingsmöjligheterna inom yrket, och den gamla drömmen om att bli läkare växte sig allt starkare. Efter att ha kompletterat sina gymnasiebetyg sökte han och kom in på läkarlinjen i Uppsala.

Eftersom Thomas redan hade en högskoleutbildning i bagaget och mängden studiemedel är begränsad, höll pengarna i det ambitiösa projektet på att ta slut. Lösningen kom plötsligt – från oväntat håll.

– Min stora, stora lycka var min mormors väninnor, ett par systrar som bodde ihop. De hade inga egna barn och jag brukade äta söndagsmiddag hos dem när jag bodde i Lund. När de via min mormor fick höra talas om att jag hade det kärvt beslutade de sig för att skänka mig en summa pengar.

– De räddade min möjlighet att slutföra utbildningen. Ty-

Det tog tid, men han hittade rätt i yrkesvalet till slut. Thomas Öhman är förmodligen unik som utbildad både till läkare och brandingenjör.

FOTO: ANNA HÄLLAMS

värr dog de strax efteråt, men detta är något jag aldrig kommer att glömma.

Under utbildningen på Länsjukhuset Ryhov i Jönköping blev Thomas rekommenderad att söka sig till anestesiverksamheten, och insåg att han åter höll på att närma sig akut- och ambulansverksamheten.

Förra hösten blev han medicinskt ledningsansvarig över ambulanssjukvården i Jönköping som numer utgår från länssjukhuset, och med åren

inom räddningstjänsten i bagaget har Thomas en bakgrund som han kanske är helt ensam om i räddningssverige idag.

– Jag tror att det har gett mig en känsla för räddningstjänstens förutsättningar och för personligheterna som jobbar i branschen, det behöver inte vara så fint i kanten alla gånger.

Thomas är positiv till att prova nya möjligheter i akutsjukvården som exempelvis sms-larm och defibrillatorer skötta av taxichaufförer, men säger att han inte hunnit definiera sina

visioner för ambulanssjukvården ännu.

Med tanke på ditt prehospitalläkarintresse, hur länge dröjer det tills Jönköping har en akutläkarbil?

– Hade det enbart varit upp till mig hade vi haft en ganska snart. Men inte enbart för prioritet 1-larm, en sådan resurs skulle kunna göra stor nytta och ge sjukvårdsbehandling på plats så patienterna slipper lämna hemmet.

JOHAN WANGSTRÖM